

A MAGÁNÉNEK-OKTATÁS TÖRTÉNETE
MAGYARORSZÁGON
A KEZDETEKTŐL 1948-IG

IV.
VESZPRÉM ÉS KAPOSVÁR
MAGÁNÉNEK-OKTATÁSÁNAK
TÖRTÉNETE

SZABADYNÉ BÉKÉSI MAGDOLNA

SZEGED, 2006.

Köszönetnyilvánítás

Biztonságot adó megtiszteltetésnek élttem meg, hogy Mészáros István tanár úr elvállalta a sorozat lektorálását, tanácsaival, javításaival segítette munkámat. Kedvet és hitet adott a további kutatásoknak.

A 23 év óta tartó adatgyűjtést, melyet a szünidőkre időzítetek, elsősorban családom ambicionáló engedékenységeének köszönhettem, amelyet férjem fájdalmas elvesztése valószínűleg átír. A kaposvári tanulmányban közreadom kezdeti szárnypróbálgatásainak naplórészletét, amelyben a leírt eseményeket Kodály Zoltán megbízásából Forrai Miklós és Perényi László tanár urak, valamint Dohnányi Ernő kísérték nyomon.

Szeretnék köszönetet mondani a földi létből eltávozott Avasi Béla zenetudós, zeneszerző, volt tanszékvezető kollégámnak és nagyszerű felesége, Cilikének, kiknek szeretete és ösztönző hite sokszor mindennél fontosabb volt. Avasi Bélának köszönöm, hogy „itt egy fa, ott egy fűszál” leírását nem tartom egy tényfeltárás kohéziójának.

Az első, a szegedi kötet adatgyűjtését segítette dr. Géczi Lajosné Tóth Ilona levéltáros és dr. Szűts Lászlóné segédkönyvtáros a helytörténeti kutatóban. Az OSZK-ban viszont dr. Murányi Róbert útmutatásait köszönhetem.

A soproni tanulmány megírását dr. Gerencsér Miklós professzor és felesége, Vera baráti segítségének és dr. Nagy Alpár karvezető gyűjtőmunkájának – és annak, hogy bevezetett a hajdani soproni zenei létbe – köszönhetem.

Székesfehérváron Molnár János levéltáros és Fittner Katalin múzeumi könyvtáros segített a legtöbbet.

A kolozsvári fejezet megírásában Ferencz Mária, Kóka Gabriella, valamint Katona József útmutatásait köszönöm meg. Az anyagot szép dokumentumokkal egészítette ki Banner Zoltánné Papp Mária zongoratanárnő, akinek édesanyja Papp (Fehér) Magda volt, a Kolozsvári Zeneakadémia egykori kiválósága, majd nagyváradi primadonna, utóbb a Békéscsabai Zeneművészeti Szakközépiskola énektanárnője, e sorok írójának alig ismert elődje.

Ungváron Keresztény István egyetemi tanár közreműködésével jutottam el dr. Árpai István, Kata asszonyhoz, aki letéteményese a Demjén-hagyatékban is.

A veszprémi és kaposvári levéltárosok és könyvtárosok közül kiknek köszönettel tartozom, külön megemlítem Kredits László, Váczi Károlyné és Gabriella, valamint Nagy Zoltán nevét. A kaposvári anyag hitelesebbé tételét dr. Gelléri Emilné Ilike nagylelkű dokumentumanyagának köszönöm meg.

A sorozat zenei anyagának létrejöttét Meszlényi Edit ösztönzésével és támogatásának köszönhető. A zeneművek lektora Maczelka Noémi zongoraművész és Horváth Barnabás zeneszerző voltak. Ezúton köszönöm odaadó és figyelmes véleményüket.

I. VESZPRÉM

Bevezetés

Veszprém felé közeledve fogalmunk lehet arról, hogy hozzávetőleg 10 km-re fekszik a város úgy a Bakonytól, mint a Balatontól, majd észreveszi a látogató a város nyugalmas, majdnem sík sziluettjét. Ám egyre közelebb érve a település határához már kissé módosul a táj mozdulatlanságáról való elképzelésünk, míg nem az óváros főterén elénk tárul a hegyek, völgyek szabdalta természetrajzi csoda. A földrajzi nevek Pannon régmúltat idéző hangzása nem engedi meg a tanulmány írójának, hogy lemondjon felsorolásukról: Várhegy, Benedekhegy, Cserhát, Temetőhegy, Jeruzsálemhegy, Kőképalja dombhát, majd a Betekintsvölgy, Buhimvölgy, Fejesvölgy, Hosszúvölgy, Aranyosvölgy és a Völgyikút völgy. A város éneklési szokásaival foglalkozó nagyrabecsülésének hangot adva ismételten azt tudja mondani, amit M. Tóth Antal: „Veszprém zenéje 1762-től a kiegyezésig” című könyvének főcímében „Újra hallom szép szavát” összefoglalt Veszprém középkori magyar teremtmény nekünk már csoda, és ez a lelki, szellemi gazdagság, az Árpádház erőssége sokszor képes volt újra teremteni, és bízunk benne, hogy így lesz a jövőben is.

Kutatómunkánk legeredetibb részét jelentik azok az adatok, amelyekből összeáll a kép Veszprém igen mozgalmas, színes zenei életéről az 1890-es évektől az 1930-as évek végéig. Ebben nyilván egy aránylag szűk polgári réteg vett részt, amely azonban az idők folyamán egyre bővült, de mindenképpen folyamatos volt. Tétélezzük fel, ez a tipikus képe egy korabeli magyar közép-városnak. Van itt székesegyházi Haydn-mise, színházi Bajazzók, hangverseny, szimfonikus zene, kamarazene, klasszikus szerzők sokaságával, dal, opera, operett, helyi művészek, hivatásosok és műkedvelők, hazai, fővárosi és külföldi vendégművészek előadásában, helyi zeneszerzők, az énekkarok mindenféle fajtája, helyi és vendég karmesterek sokasága. Tehát az élő zene megszakítatlan vonulatával találkozunk a korábbiakban bemutatott nagyobb városokhoz hasonlóan.

Szabadyné Békési M

Veszprém zenei életének keretei a középkortól a XX. századig

I. rész

A város ősiségéről és az egyház megalakulásáról tételezett állásfoglalásáról az időrendiséget betartva három véleményt említünk.

Az első Gutheil Jenő¹ által feltárt, aki az avar² időkre vezeti vissza a kifejezett erősséggé, településsé válást, a második a Pfeiffer János – Szigeti Kilián féle koncepció, amely a Karoling fennhatóságot³ tartja fontosnak, míg dr. Békefi Remig elsősorban a Szent István alapította püspökségre épít az 1009-ik esztendő körül.

A Veszprémről szóló helytörténeti vélekedés megegyezik a honfoglalást megelőző és az azt követő idők keresztény kultusz folyamatosságában. Sőt nyilvánítja, hogy az első püspökséget Veszprémbe hozta létre Szt. István. Gutheil okfejtése a következő: a veszprémi püspökség alapító leveléről, annak eredetijéről a káptalani levéltár 1342-ben kelt levelében történik említés. Az oklevél szerint egy György nevű zegerjei fiatalember 10 márka jutalom ellenében visszaszolgáltatja a veszprémi egyház részére adott adománylevelet és IV. Béla királynak az adománylevelét, amely a veszprémvölgyi monostor alapításáról szól. Az utóbbi adománylevélből kitűnik, hogy az Géza idősebb korából – amikor már felesége és gyermekei voltak – származik. Így a görög alapításáról való vélekedés, időszerűtlenné válik. Tehát a veszprémvölgyi monostor alapítását 990 körülre, a püspökség alapítási évet 990–997 között kell keresnünk. Ezáltal bizonyított többek között, hogy a veszprémi püspökség időrendben az első a magyar egyházak megszervezésében.

Szent István második törvényében elrendeli, hogy minden 10 falu építsen templomot. Ruhákról és oltártartókról a király gondoskodik, a papokról és könyvekről pedig a püspök. Tudjuk, hogy a veszprémvölgyi zárda volt az a hely, ahol az apácák, élükön Gizella királynéval szorgoskodtak, és elégítették ki a királyi igényt. Ők készítették el ezen felül a XI. századi hízművészetnek két remekművét, a koronázó palástot és a XIX. János pápának ajándékkul küldött miseruhát is.⁴ Bátran állíthatjuk, hogy az úgynevezett veszprémvölgyi görög monostor hazánk első nőnevelő intézete és műhízmű műhelye.

A várkút peremén álló felírás hirdeti, hogy ez az a város, ahol hajdan a magyar nemzeti művelődés legdúsabb forrásai fakadtak.

Civitas, ubi olim fontes uberrimi culturae gentis Hungarorum eruperant.

A püspökségek alapításakor és a káptalanok megszervezésekor nem mindenhol lett iskola, csak hozzávetőleg 5 helyen. III. Béla alatt zajlik le a kancellária megszervezése, amelynek munkájában oroszánrészt vállaltak a királyi káplánok – káptalanok. Például az okleveleket is ők állítják ki. A veszprémi püspök egyben a királyné kancellárja is. Veszprém és Székesfehérvár vonatkozásában Veszprém

ugyan úgy székvárosa, koronázó helye és temetkező helye a királynéknak, mint Székesfehérvár a királyoknak. A XII. században válik ketté a püspöki és káptalani, majd a káptalani-préposti együttlét. A mindennapi élet elképzelésében ismét Gutheil Jenőt idézzük, aki a püspöki rezidencia és a káptalani házak működéséről a következőt írja: a várban a székesegyház mellett volt a monostor, ahol a püspök, a papjai és a kisebb rendű laikusok együtt laktak Szent Chrodegang metzi püspök (+ 766) reguláinak mintájára az egyházi törvényekről, kánonokból (innen a kánonok elnevezés), Szent Ágoston leveleitől és Szent Benedek reguláiból a püspökök által összeállított életrend szerint. A mindennap felolvasott szent szöveg, egy-egy fejezetét capitulumnak, magát a termet és a papi testületet is capitulumnak hívták. Innen a káptalan elnevezés. A püspök és kánonok szinte szerzetesi, monostori együttélésének emlékét őrzik a veszprémi káptalani levéltár XI. és XII. századi oklevelei.⁵

A híres veszprémi iskoláról is többféle állásfoglalás létezik.

Papp Sándor kir. tanfelügyelő Veszprém R.T. Város népművelési ügye című dolgozatában⁶ elénk tárja, hogy a székesegyházzal egyidejű a város tanügye is, méghozzá alsó-, közép-, és felsőfokon. Ő is természetesnek veszi, hogy a veszprémi apácák bizonyos tekintetben nőnevelést is végeztek.

A fiúk magasabb fokú tanulása viszont a káptalan kezében volt.

Veszprémben a XII. század elején Papp Sándor szerint is virágzott az egyetem, mivel a 7 szabad művészet mellett jogtudományt is tanítottak. Azon kívül gazdag könyvtárral rendelkezett az iskola, melynek volt megfelelő anyagi bázisa.

Pfeiffer-Szigeti nem minősíti az iskolát, de leírja, hogy a magyar ifjak magasabb képesítést Párizsban, később pedig Bolognában szerezhetek a „facultas artium”-on 1265-68-69-es évekből veszprémi név szerepel. (Májusz kutatásaiból).

Sőt, ismerteti Gutheil állítását is, miszerint 1276-ban 36 veszprémi kánonok közül 16 „utriusque juris” doktor volt. 1276-ban IV. László oklevele kimondja, „attól az időtől fogva, mikor Magyarországon a kereszténység elterjedt ... virágzott a szabad művészetek tanítása.”

Békefi Remig szerint „studium generále” – székesegyházi iskola, nem pedig főiskola működött Veszprémben. A középkori veszprémi egyetem „egyetem” léte Mészáros István szerint is vitatott.¹

A korábbiakat szívesen összegezzük Gutheil Jenővel, hogy a veszprémi görög monostor hazánk első nőnevelő intézete és műhímező műhelye, a magyar elemi oktatás első adatait szolgáltató Szt. Katalin zárda, Szt. Margit egykori otthona és az 1276-ban elpusztított híres jogi főiskola biztosítják Veszprém kiemelkedő helyet a magyar oktatás történetében.

Az 1226–1244 között Bertalan veszprémi püspök által alapított Szt. Katalin dominikánus kolostor és egyháza Szt. Margit itt léte alatt egyetlen zenei, énekesi forrást őriz. Az egyébként hallgatag szerzetesi csendet kilenc órakor a Zsolozsma,

¹ Mészáros István szerint semmi adat nincs arra nézve, hogy ez szabályos egyetem lett volna. Lásd: Mészáros: *Az iskolaügy története Magyarországon 996–1777*, 55. 123. old.

utána az énekes konvent mise követte. Mária királyné, IV. Béla felesége 1246-ban hozta a Szt. Katalin zárda kisleányát, Margitot.

Még két, az oklevelekben olvasható adattal szolgálhatunk a veszprémi apácák korabeli idejéből.

1275-ben egyik bakonyi vadászútján IV. László járt Veszprémben. Meglátogatja a monostort és látva ínséges helyzetét, a sümegi udvarnokainak gerzomi uradalmát és a Duna melletti Tikes falu udvarnokait ajándékozta földjeikkel az apácáknak.

1277-ben újból itt járt a király, és „megilletődve láttuk, amint alázatos és buzgó apácák a dicsőséges Szt. Szűz egyházában szüntelenül szolgálván Istennek, elragadó szépen zengedezték az égi magasságokba ható imákat és dicséreteiket...”⁷

Ebből az időből még megemlíthjük az oklevelekben olvasható énekléssel, zenével foglalkozó neveket, úgymint Henrik prépost, János olvasókanonok és Lőrinc kántorkanonok.

Mint tudjuk, nem a tatár pusztította el a híres veszprémi káptalani iskolát, hanem maga a nádor, Csák Péter.

Az 1276. évi királyi feljegyzés még kimondja, hogy „a veszprémi iskola a többi magyarországi egyházak iskolái között, tanítóinak kitűnősége és tanulóinak nagy száma miatt úgy tűndökletik, mint Párizs iskolája a franciaországi iskolák között.”

A székesegyház és iskolájának történetét folytatva Pál prépostnak sikerült elmenekülnie – egyenesen a királyhoz a székesegyház pecsétjével ellátott hiteles leltárral. IV. László átadta ugyan a siófoki vám jogát, de az iskola régi hírnevét már nem tudta visszaállítani.

A veszprémi káptalan iskola tankönyve a Pray-kódex tételezi Szigeti és Pfeiffer, hivatkozva Zalán Menyhért (1926), Erney József (1927) és a közelmúltból Mészáros István kutatásaira. „A teljes kéziratot káptalan iskolai tankönyvnek valljuk, melyet egy veszprémi káptalani iskolában papnak készülő növendék jegyzett le magának tanulás céljából.”^{8, 9}

A Pray-kódex nem tankönyv volt, írja Mészáros István, hanem a napi liturgikus cselekményeknél használatos szertartási könyv, latin nyelven. Ennek egyik üresen maradt lapjára írták a magyar nyelvű Halotti Beszédet. Tehát nem volt szerves része a kötetnek.²

Az énektanításról, zenei képzésről

Az utóbbiról annyit elmondhatunk, hogy tökéletesítette az elemi oktatás eredményeit. A tanulók megismerkedtek a fúvós és húros hangszerek használatá-

² Ezért gondolja Mészáros István, hogy valamelyik káptalan iskola diákjai számára mintaként szolgálhatott arra, hogyan kell magyar nyelvű temetési búcsúztató prédikációt írni. Részletesen az i. m. 47–48. oldalán.)

val. A zenét a matematika ágának tekintették és a fő súlyt az elméleti oktatásra helyezték.

A veszprémi káptalan középkori státútumait nem ismerjük, de fenn maradt az esztergomi, váradi és zágrábi kanonokok XIV. századi statutuma. Mivel ezek az éneklő kanonokok és succentorok teendőit illetően ugyanazok, tehát alkalmazhatók Veszprémre is.

Ők tanították meg a papok kórusát is az énekekre. A gyakorlás időpontjai karácsony előtt 8 nap, húsvét előtt 8 nap, Szűz Mária ünnepei előtt 1-1 nap, minden saját zsolozsmával rendelkező ünnep előtt 1 nap, azon kívül minden szombat.

Az énektanítás mindig a kijelölt nap előtti délutánon kezdődött a succentor irányításával. Ekkor írták le a szövegrészeket. A kijelölt napokon foglalkoztak a dallam tanításával.

A XIV. századi káptalani státutumok az éneklés gyakorlása mellett megkívánták az ars musica-nak (zeneelméletek) tanítását. Joggal tételezzük fel, hogy a IV. László féle oklevél, amely leírja, hogy Veszprémben a párizsi szellemben tanították a szabad művészeteket, nyilván arra utal, hogy az ars musica és a peritia cantande oktatása együtt történt.

A káptalani iskola hierarchiája a következő volt: lector, cantor, succentor.

Mielőtt felsoroljuk az éneklő kanonokok és succentorok nevét 1181-től 1554-ig, leírjuk feladatkörüket. Az éneklőkanonokok egyetemet végzett papok voltak és az ars musicá-t tanították, miután hangjuk koruknál fogva bizonytalanná válik, átadják helyüket a peritia cantandi-t tanító, jó hangú fiatal papoknak.

Éneklő kanonokok és succentorok³

Eusardus 1181	Szabadi Tamás 1443–1453
Mihály 1207–1210	Karosi Péter 1457
Salamon 1214–1230	Csákvári Péter 1462–1482
János 1232–1239	Aranyosi István 1502–1508
Lőrinc 1239–1240	Nágocsi Gáspár 1510–1513
Simon 1243–1256	Statilius Mihály 1516
Lodomér 1257–1260	Szepsey Bálint 1518–1522
Lőrinc 1260	Mihálkovics János 1538. június 15. előtt
Pál (Köngösi) 1262–1263	Horváth András 1538–1544
Péter 1238–1316	
Mihály 1317–1318	Tamás 1329
Kozma 1318–1327	János 1371–1372
Bereck 1320	László 1417
Márk 1328	Mátyás 1427

³ Az éneklőkanonokok nem tanítottak éneket, hanem az éneklőkanonoki tisztség és javadalom birtokosai voltak. Az ő dolguk volt a ténylegesen oktató succentort alkalmazni. Ezt vagy megtették, vagy nem.

Pál 1390	Kőrishgyi László 1429 előtt
Márk 1334–1346	Szalai Mihály? 1429 előtt
Sebestyén 1347–1349	Máté 1429 előtt
János 1350	Szalánkemény Mihály 1427
Sebestyén 1353–1356	Kutasi János 1471
Miklós 1361–1372	Zákáni Máté 1478
Imre 1403 február 9.-e előtt	Mátyás 1484–1491
Gergely 1399–1418	Pakai Márton 1494–150
János 1424–1427	Korhódi Mátyás 1527
Fehérvári Péter 1424–1430	Syry 1515–1526
Hédervári László 1436	Gyöngyösi Tamás 1527–1538
Miley Tamás 1484–1490	György
Gyümölcseyi 1494–1499	Zákácsi István 1552 ^{10, 11}
Péter 1500 körül	

Miután Rudolf osztrák herceg 1365-ben a bécsi Szt. István Dóm Iskoláját a párizsi minta szerint egyetemi rangra emelte, természetesen ezt az iskolát látogatják a környékbéli országokból. 1383-1528 között 28 veszprémi növendéket találunk a hallgatók között. Hédervári László, a későbbi pannonhalmi apát, majd egri püspök pár évig Veszprémben volt éneklőkanonok, cantor et canonicus ecclesie vesprimiensis. Hédervárit Bécsben a zágrábi Miklós mester – Nicolaus de Zagrabia – tanította a musica speculativára. Ugyancsak Bécsben tanulta a zeneelméletet – factus artium keretében a veszprémi káptalan iskola rektora, Lukács. Később is, amikor a bécsi egyetem a skolasztikusról és humanista szellemre tért át, újra népszerű lesz a veszprémi papnövendékek körében. Ilyen papnövendék 1493 után Budai János veszprémi prépost is.

A többszólamú éneklés nyomai is megtalálhatók Veszprémben. Mátyás király bizalmát élvező nagy humanista veszprémi püspök, Vetési Albert (1458–1486), Vitéz János (1489–1499), majd Szatmári György (1499–1501) követték a királyt szerződéses énekesek alkalmazásában. (Közvetlen tárgyi bizonyíték nincs!) A későbbi zágrábi püspök, aki veszprémi egyházmegyei pap volt, Antifonáljában olyan többszólamú díszes dallam található, amely nagyon hasonlít a XV. századbeli veszprémi eredetű Missáléban találhatóval. Megtalálható az Országos Széchényi Könyvtárban Clmae 94. jelzet alatt. Feltételezhető, hogy amikor Antifonálját írta Veszprémből szerzett mintapéldányt. És még egy körülmény, miszerint Gyöngyösi Tamás succentor, aki 1527–28 között volt veszprémi éneklő kanonok, előtte 10 évig a budai várban volt várkaplán. Ezt a magas színvonalú éneklési szokást minden bizonnyal Veszprémben is alkalmazta. A megjelent történeti munkák alapján a népnyelvű éneklésre először Veszprémben találunk utalást, habár nincs konkrét adatunk.

Veszprém város történetére vonatkozó fontosabb oklevelek regesztái közül iskolaüggyel az 1412. április 13-án kelt oklevél is foglalkozik „... a káptalan egy házat ad Vasvári László kanonoknak, iskolája igazgatójának”...¹²

Majd Vetési Albert püspök (1458-1486) idejéből, 1475-ből származik az írás, hogy rendben mennek a zsolozsmák, az énekes és a csendes misék. Azután az 1515-ben tartott Veszprémi Egyházmegyei Zsinat Beriszló Péter püspök vezetésével, aki úgy rendelkezett, hogy a misén kívüli áldoztatással a pap a hívekkel népnyelven imádkozza el a „Confiteor”-t, magyarul mondassa el a „Mi Atyánk”-ot és az „Üdvözlégy”-et elégtételként, és a „Hiszek egy” mondatai alapján magyarul végeztessen velük hitvallást, magyar szöveg kíséretében hintse meg a jelenlévőket szenteltvízzel.¹³

1508-ban ismét előtűnik a Boldogságos Szűzről elnevezett kápolna és házával együtt a korábbi iskolamesterek neve is. 1484-ből Lukács, 1532-ből Pál, akikről nem derül ki, hogy székesegyházi vagy városi iskolában tanítottak.

Veszprém sajátossága, hogy a vár és város ura a veszprémi püspök volt.¹⁴

Összegezhetjük, hogy a középkor vége teljes virágzásban találta a székesegyház zenei életét. A végső katasztrófa 1552-ben következett be, ekkor foglalta el a török 7 nap alatt, miután Székesfehérvárt már elfoglalta Ali budai basa. A kanonokok Pozsonyba, Sopronba, Zalaegerszegre, az apácák Körmendre menekültek. A püspökség Sümegre tette át székhelyét, mivel a város megmenekült a török megszállás alól.¹⁴

Mielőtt tovább lépnénk a török megszálláson, leírjuk Veszprém egyházait:

Szt. Mihály Székesegyház

Szt. György kápolna

Szt. László kápolna

Szentlélek kápolna

Szt. Márton kápolna

Szt. Mihály Székesegyház Boldogságos Szűzről elnevezett altemploma

A város egyházai:

Boldogságos Szűz plébánia

Szt. Miklós plébánia

Szt. Margit plébánia

Keresztelő Szt. János plébánia

Ispotálykápolnák:

Szt. Katalin tiszteletére

Szt. Szűz tiszteletére

Szt. Erzsébet tiszteletére

A török megszállás első 14 éve után, s az azt követő bizonytalan időszak után, csak a Bécsi Béke (1608) után kezdődtek el a békésebb idők. 1619-től kez-

dődik a katolikus restauráció, 1620-ban azonban Bethlen Gábor seregei is elfoglalják Veszprémet.

1614-ben már a reformátusok felállítják első iskolájukat Veszprémben. Nem véletlen, hogy II. Ferdinánd a katolikus restauráció szellemében felszólítja Sennyei István veszprémi püspököt a püspökség és a káptalan visszaállítására. De Veszprém végvár maradt, erős református előretöréssel, így a káptalani iskolát nem állították vissza, csak alsóbb fokú triviális iskolát működtettek.

Iskolahelyiségként Széchenyi György (1648–58) püspök megvásárolta a Várhegy északkeleti szegletén lévő házat Kun Ádám özvegyétől Rácz Annától. Sőt, a káptalan kieszközli a Szt. László féle kiváltságlevél megerősítését, 1693. szeptember 11-én, amely a régi jogokat és kiváltságokat tartalmazza.

Veszprémnek, mint helyreállított városnak és végvárnak a jelentősége 1696 után szűnik meg Bécs ellenszenve miatt. A Thököly Imre által is támogatott 2. bécsi török támadás ismét megzavarta a fejlődést. 1704 tavaszán viszont Siegbert Heister parancsnoksága alatt hallatlan pusztítást végeztek az osztrákok a székesegyházban. Végül a Rákóczi szabadságharcot lezáró Szatmári békekötés után indult el a fejlődés,¹⁶ melynek első lépése, hogy gróf Volkra János Ottó (1710–20) püspök a katolikus restauráció szellemében betelepítette 1711. október 26-án a piaristákat. 3 piarista atya érkezett, egy a papnevelő intézetbe, kettő pedig a gimnáziumba.¹⁷

Mielőtt rátérnénk a barokk zenei élet megindulására, a katolikus egyházzenei élet fénykorára, ahol kitüntetett helyet kaptak az énekes szólisták is, nézzük meg Veszprém társadalmi életét, önkormányzatát, elemi és egyéb iskoláinak helyzetét.

A feudalizmus utolsó másfél századára olyan mezővárosi létforma jellemző, ahol érvényesülhet a mezővárosi polgárság akarata, hiszen a földesúri, állami és vármegyei szabályozás jogköre bezárult.

Jelentős a nemesség lélekszáma. Az önkormányzati jogokat két közösség, a mezővárosi polgárság és a nemesség gyakorolja, 1725-ben ismerte el kiváltságukat a püspök.

A földesúr a nemesség önkormányzatába nem szólt bele, annál inkább támadta a polgárság önkormányzati jogait.

Sőt, 1748 óta a városi bírát a földesúr jelöltjei közül választják.

Veszprém önkormányzat-történetében ez a küzdelem a polgárság és a földesúr között odáig vezetett, hogy nem tudta elnyerni a szabad királyi város címet.

Adatok a lakosság lélekszáma, a tanulók, a nemesek és polgárok számáról

	Lélekszám	tanuló	nemes	polgár
1785	7346	–	–	–
1818	8447	98	1003	7608
1849	10324	90	–	–
1869	12002	–	–	18

A katolikus elemi iskola mellett már említettük, hogy 1614 óta Református elemi iskola is működik. 1783. július 14-i adatunk a következő: „mivel Veszprémben jól alapított latin és nemzeti iskola van” – írja a válaszban a helytartónácsai levél a reformátusoknak nem engedtek mást, csak kántortartást. Evangélikusok 1788-ban kezdték el a tanítást, 1788. január 23.-án a tanítójuk Mikó Zsigmond.

A zsidók 1799-ben építenek zsinagógát, iskolájukat 1805-től működtetik.

A katolikus iskola előbb nemzeti iskolává, majd főelemi tanodává nőtte ki magát: „Institutio candidatorum ad magisteria”. Itt végezték tanítói gyakorlatukat a Kopácsy püspök által megalapított r. k. tanítóképző intézet tanítójelöltjei. Később, amikor Kopácsy esztergomi érsekké és hercegprímássá lett, 1842-ben magával vitt.⁴

A barokk zenei élet megindulása

Tehát visszakanyarodunk az iskolát is, zenei életet is építő eseményekhez a meglévő adatok alapján.

1723–1725 között Esterházy Imre püspök megteremtette az anyagi biztonságot. Őt követte Acsády Ádám 1725–1744 között, aki maga számára ugyan szerény lakást épített, de megvetette a székesegyház barokk zenei életének alapját. Megteremtette az iskolamester, organista és kántor fizetett státuszát. A belső vár déli kapuja melletti ún. Vörös-házat vették meg iskolának. Majd Bíró Márton püspök¹⁹ megvásárolta Völgyi Jánosnak a külső várkapu előtti házát, amely hosszú ideig lett Veszprém iskolája.

Az első iskolamester nevét 1730-tól ismerjük, Vasvári Andrásnak hívták.

A székesegyház organistája Dávid Pál, így a harmadik fizetett zenész pedig a succentor volt. Korábban csak 1717-től Cseh Mihály neve maradt fenn, mivel ezidőben még a székesegyház zenéjének, énekének irányítása az organista feladata volt. 1735-ig Kanisay András az organista, ám többet tudunk Kupi Györgyről (1735–1738), aki megszervezi a zenekart. Acsády Ádám püspök támogatásával 1735 adventjében felhangzó mise az első zenekaros mise Veszprémben. Hubennay József (1738–1748) a következő zenei vezető, az ő működése alatt készült el a székesegyház orgonája (1743. augusztus 10.). Szöllősi György 1748–1751 között az őt követő Holczmann Károly csak 1752-ben teljesített szolgálatot, mivel iskolamesternek választják meg Raposa László után. Büki Pál szintén csak egy évig működött.

Átadta helyét Istvánffy Józsefnek (1752–1756), kinek fia Benedek a győri székesegyháznak lett zeneszerző-karnagya. Helyére Holczmann tér vissza 1757–1759 közötti időben.

⁴ 1842-ben a pápa Kopácsy püspököt esztergomi érsekké és hercegprímássá nevezte ki, ahol hasonló színvonalú tanítóképzőt hozott létre.

Girányi Vencel a következő, akitől Bíró Márton püspök a székesegyház zenei életének megreformálását várja. 1762-ben kb. fél évvel Márton püspök halála előtt szerződött 6 állandó muzsikust.

A zenészek névsora az 1778. január 1-i számadáskönyv alapján:

Orgonista: Girányi Vencel
Basszista: Auster Ferenc
Tenorista: Polák Károly, Hofy János
I. muzsik: Wagner Ferenc
II. muzsik: Sztrapkovics Imre
III. muzsik: Strekay András

Pécsi minta alapján szervezték meg az ének- és zenekart, csak a létszámuk volt kisebb. Bajzáth József (1777–1802) püspök újjászervezi többek között az ének- és zenekart. Szétválasztja az iskolamesteri és kántori feladatokat. Az iskolamester a város alkalmazottja lesz, a kántor pedig az egyházé. Meghatározza a kántori feladatkört, ami a más városokéhoz hasonló.

Az eddigi iskolamesterek:

Vasvári Ádám 1730-tól
Farkas Péter 1737–1749
Rapossa László 1749–1752
Holczmann Károly 1752–1753
Lendvay László 1753–1759
Illoki Péter Ignác 1763–1770

A kántori teendőket 1779-ig az iskolamesterek végezték.

Egy 1786-os muzsik névsor és fizetési jegyzék:

Orgonista (regens chori) Girányi Vencel 270 Ft
Basszista Pospischil Mátyás 225 Ft
Tenorista Maschat Mátyás 150 Ft
Altista I és II Jankovszky Antal és valaki 100 Ft
Discantista I és II Kollovratek János és valaki 100 Ft
Hegedű I Kollovratek János 100 Ft
II Wagner Ferenc 250 Ft
III Sztrapkovics Imre 150 Ft
IV Krammer József 100 Ft
Kiegészítő hegedűsök Baranyai Ignác és József 50 Ft
Bógösök Pleszkot János és Ruschka Vencel 150 Ft
Kürtösök Gartner György 150 és Strechai András 100 Ft
Magyar kántor Girisits János 30 Ft

Girányi Vencel volt az első, aki elkezdte az énekesfiúkat tanítani. Ők voltak a discantisták és altisták. 1779-től Titz Gábor a káptalan első hegedűse veszi át e szép feladatot, 1784 őszétől pedig Kollovratek János az énektanár. A discantisták Szaibert és Jankovszky Antal, a két altista Heppe és Szircensiensis. (talán zirci fiú). 1794-ben nyílt meg a Kapuváry-féle tápintézet 6 fiú számára. Közülük többen a város ismert zenészeinek gyermekei, Kemény Ignác, Kemény Ferenc, Ruzitska Antal Ignác, Kleimann József, továbbá Halas János, Handl János, Horsitz Károly, Herrenberg Ferenc, Korovay Antal, Lenhart Ferenc, János és József, Schleifer József, Stallenberg(er) József, Topits Antal és József, Lintzenpoltz Mihály, Novák Ádám, János és József.

Girányit Sztruschka Vencel (1789–1791) karmester követi. Majd Kollovratek János (1791–1801) az énekesfiúk tanításán túl bővíti a kottaállományt. Hegedűsként kezdte, énektanító is lett, majd karmesterként fejezte be működését. Kollovratek 1800 májusában 50 évesen halt meg. Utóda az orgonista – regens chori állásban Kemény Ferenc (1763–1832) lett, aki már 1794 óta muzsikált a zenekarban. Francia származású volt, de itt kötött házasságot és alapított családot. A nagyszabású zenei programjaihoz a piarista gimnázium adta az énekesfiúkat, 21 fiúénekes nevét máig ismerjük.

Kemény 1800–1826 között, illetve 1832-ben látja el a regens chori feladatkört. A fizetett zenészeken kívül megszervezi a műkedvelőket. Így lesz képes nagyobb szabású művek előadására, hiszen ekkor már bőven hódít a bécsi klasszikusok magas színvonalú egyházzeneje, szinte hangversenyszerű miséket produkál. 1825. augusztus 15-től rendszeresen ismerjük az előadott műveket. Külley János örkanonok megbízásából Höpler József basszista kezdte el az összeírást.²⁰

De a templomon kívül is rendeztek hangversenyeket. Az első „Musikalische Akademie”-t 1813. december 13-án tartották a Megyeháza dísztermében.

Höpler József (1826–1827) kiváló basszistából lett karnagy. Javára mondott le Kemény, és csak az orgonista feladatkört tartotta meg. Höpler szerepelteti először a Kemény idejében már tanított Harmónia fúvós együttest. A többszólamú vesperások éneklését is ő kezdi el. Először a pesti plébánia-templom volt karnagyanak műveivel mutatkoznak be.

Ruzitska Ignác 1827–1833 között működött regens choriként.

1777. április 18-án született a Pozsony melletti Bazinban. Apja szintén regens chori volt. A pozsonyi dómban kezdte pályáját énekesfiúként, majd mutálás után gr. Viczay Mihály hédervári kastélyában lett házi muzsikus. Felesége Schvanola Anna, aki 6 gyermekkel ajándékozta meg, 94 évet élt. Kb. 1800-tól áll hegedűsként a veszprémi székesegyház szolgálatában, ahol I. hegedűs Kemény zenekarában.

Hamarosan kapcsolatba került Biharival és Csermákkal, majd Rózsavölgyivel és Lavottával. Rózsavölgyi eredetileg Rosenthal volt, s a jó barátok Veszprémben keresztelték át e szép névre. Működésük a magyar verbunkos muzsika

fénypontját jelenti. A cenzúra miatt a verbunkos szövegnélkülisége kikezdehetlenebb volt más műfajoknál, ugyanakkor a dallamvilága, a ritmizáltsága a nemzeti ébredés ébresztője és hű kísérője volt. Hozzájuk csatlakozott még Kocsi Sebestyén Gábor, aki Pápán ügyészkedett mint vármegyei ügyész. 1823-ban megalakítják a Veszprém Megyei Zenetársaságot, hogy „minden megkapható Magyar Nóták Fortepiánóra alkalmaztatva kinyomtassanak”. Az elhatározást tett követte és 1823-tól 1832-ig 15 fogásban (füzetben) megjelent a „Magyar Nóták Veszprém Vármegyéből” című sorozat, amely 136 verbunkos zenedarabot tartalmaz. A 16. füzetet is elkészítette, de ennek nyoma veszett. Halála után jogilag is feloszlott a zenetársaság. Mint karnagy, egyházi műveket nem komponált, de felkarolta a kortárs szerzők műveit. Kottákat is vásárolt (lásd az Elenchusban). 1833. február 18-án 58 éves korában hunyt el.

Kleinmann János (1833–1841) által kezdődik a „Ceciliánus mozgalom”. Karnagysága alatt szűnt meg az operanyitányok, szimfóniák előadása szentmise keretében. Míg nem 1839. november 22-én Szt. Cecília ünnepén hangzott fel utoljára misén szimfónia.

Bevezeti vásárok napján az énekes litániákat. Sok egyházi művet komponált, amelyet több helyen is előadtak.

Utódja Stirszy János orgonista (1833–1837). Őt követi Schoszthal Edvárd (1841–1844), az ő korára esik az 1843-as egyházzenei reform.

Szentlecke után nem nyitány, nem szimfónia, hanem Graduale következett.

Kleinmann alatt hangzott fel először az Elenchus szerint az „Im arcunkra borulunk” című népének. Schoszthal alatt 4 vasárnapi éneket találunk az Elenchusban.

1. Im arcunkra borulunk
2. Szenvedéseket éneklek
3. Gyertek keresztény lelkek
4. Úr Isten, szent fölségedet

Herrnberger – Úrhegyi Alajos (1844–1867) működése alatt szinte magyarosodási láz jeleit látjuk. Ferenc József 1852. május 30-i látogatása alkalmából a „Te Deum” utána magyar népének a „Szent vagy Uram” a szentmise végi áldás után pedig az „Úr Jézus, el ne hagyj!” című énekeket adta elő a kispapok kórusa.

A következő népénekek szólaltak meg minden rendű és rangú ünnepen:

A keresztfához megyek
Áldozattal járul Hozzád
Add nekem Jézus Szívedet
Szeretettel jönnek Hozzád

A templomi énekesek közül kitűnnek szép hangjukkal:

Eörményesi és karánsebesi dr. Fiáth Ferenc, Wurda József, Erkel József (Ferenc öccse).

A 3 úrhegyi lány: Alojzia, Klementina és Karoline késmárki Schweiger Franciska, Gerets kisasszony – a helyi színház énekese.

Theidl Izidór (1867) a káptalani kórus basszistája követte Úrhegyit, akinek külön érdeme, hogy leírta a különböző körmenetek és szertartások alatt elhangzott énekeket. Nála találunk először adatokat, hogy milyen áriákat énekelt – nemcsak a veszprémi „muzsikai akadémiák”-on, hanem vendégszereplésre is hívták, többek között Győrbe.

Behm (Böhm, Pehm) József (1867–1885).

Karnagyai működése kezdetén bevezette, hogy a szoprán és alt szólamokat fiúk helyett lányok énekeljék. Megszervezte az énekoktatásukat, oly módon, hogy muzsikus társára, Mátrai Lászlóra bízta az énektanítást, amit a káptalan havi 10 Ft-tal honorált. A Böhm család híres cseh eredetű, dunántúli zenészdinasztia volt, ennek ellenére ő volt, aki megalapította a veszprémi Takarékpénztárat.

Magánének-oktatás a templomi, majd elsősorban a Városi Zeneiskolában 1886–1947 között

Matuschek – Mátrai László (1885–1909) már országos szaktekintély volt, többek között a Népszínház karnagya, amikor 1886-ban végleg elfogadta a káptalan egyetértésével az énekiskola 3 évre való felállítását. Kikötése volt, hogy rendszeresen hangversenyezhessen.

Az énekiskola működési rendje az eredeti dokumentum leírásában

1. Az ének- és zeneiskola kizárólag a székesegyházhoz tartozó magánintézet lesz.

2. előleges hirdetés után beíratások és szeptemberben kezdés.

3. tanítani fognak Mátrai karnagy felügyelete alatt Racsek Frigyes és neje 120-120 Ft, továbbá Pekárdi 60 Ft.

A növendéknek ének- és zenetanítása ingyenes. A tanórák száma heti 3.

10 havi tanítás után 2 x nyilvános vizsga. Helyiségről, hangszerekről a tanítók gondoskodnak.

4. kiképzésük után a karban ingyen szolgálnak, de előnyben pályázhatnak a megüresedett helyekre.

Veszprémi Független Hírlap 1886. 15. sz. „Zene- és énekkedvelők figyelmébe!” – Mátray László, székesegyházunk buzgó karnagya, ingyen tanfolyamot nyit (vár, az orgonistalakásban, Behm-lakás) oly ifjak részére, kik az egyházi zenét és éneket kedvelik, s a chorusban részt venni akarnak. Aki némi hanggal és zenei hajlammal bír, jelentkezék Mátray úrnál. Ajánljuk a dicséretes törekvést ifjúságunk figyelmébe s éljenek a kedvező alkalommal”

1886. november 20-án nyílt meg az iskola.

Veszprémben is világosan nyomon követhető a folyamat, miszerint az iskolamester – kántori – succentori hármashból az egyre fejlődő énekesi-zenészi, illetve társadalmi igényeknek megfelelően egyházkarnagyok, orgonisták, zenetanárok születnek. Ezek a templomi szolgálatban álló zenészek régi anekdotákból is bizonyítottan vagy a kottamásolási, gyűjtési technikájukat szemlélve (lásd. Elenchus, Érseki-könyvtár, Püspöki könyvtár, Kottatár stb.) többnyire abszolút hallással, páratlan memóriával, több hangszeren való perfekt tudással, virtuózitással, improvizáló készséggel megáldott elhivatott zenészek voltak, akik nem ismerték a lehetetlent. Képesek voltak 10 tagú zenekarral, pár szólistával, csekély kórossal remekműveket dobogóra állítani, vagy ha nem volt éppen alkalomhoz illő, komponálni ilyet. S ha belegondolunk a hideg telekre és templomokra, az ott eltöltött hosszú órákra csak ámulattal és hálával tartozunk nekik.

Visszatekintve tárgyunkra, 1779-től Girányi Venczel kezd el kifejezetten szólóénekeket tanítani, utódja Titz Gábor lesz.

Kollovratek János 1794-től már 6 énekes fiút tanít a Tápintézetben. 8 kiváló énekes szólistája van Úrhegyi Alajosnak, utódja karnagyként a kiváló basszista Theidl Izidór. Így érkezünk el Behm József nyomdokain Mátrai László székesegyházi ének- és zeneiskolájához, amely 1886. őszén nyílik meg.

Mi történ ezalatt Veszprémben?

A város fejlődése a XIX. század közepéig a hazai agrárkereskedelem megerősödéséig töretlen marad. Kedvező földrajzi helyzete következtében egyik legjelentősebb gabona- bor- és állatvásári központ. 10 ezer fölé nőtt lakóinak száma. Ám a kapitalizmus kibontakozásával egyre inkább kiszorul az élvonalból, mert elkerülik a vasútvonalak, forgalmas főutak. Így a tőkét máshol fektetik be. 1840-re 12,5 ezer lakóival már pangó kisvárossá válik. Ugyan a 48-as törvényeknek megfelelően, amely a rendiség és a földesúr joghatóságot megszüntette, a káptalan lemondott földesúri joghatóságáról. Ezért ezentúl Veszprémben a szabad királyi városokhoz hasonlóan történhetett a képviselőválasztás. Összefoglalva Veszprém vármegye társadalmi és politikai életét világossá válik, egy a dualizmus alatt két tényező határozta meg azt

– az egyik az ipar lemaradása, illetve kialakulatlansága,

– a másik a püspök, nagy tekintélye, amely közjogi helyzeténél fogva az esztergomi érsek után következett, valójában a több mint 850 éves történelmi jogfolytonosság.²¹

Veszprém 1871-től lett rendezett tanácsú R. T. város a XVIII. t. cikk alapján. E közben az iskolaügy és a kultúra fejlesztésére Ranolder János veszprémi püspök 1854. augusztus 15-én létrehozta a páli szt. Vince Leánynevelőt és kórházat a Szent Anna téren 1872-ben készült el az új épület, amely a szegényebb sorsú diákokat karolta fel.

1860 augusztusában pedig az Angolkisasszonyok Intézetét alapította a jobb módú hajadonok számára, kezdetben elemi, 1891 óta polgári és 1894. szeptember 9-e óta tanítóképző intézet.²²

A századfordulón a Veszprémben működő iskolák beiskolázottsága lényegesen magasabb az országos átlagnál. Az országos átlag 86%-os, ám a veszprémi 98,6% – mutatja ki Papp Sándor királyi tanfelügyelő.

A lakosság száma 14900 fő,

A tankötelesek száma 2942 fő,

r.k. elemibe 2375 fő,

ref. elemibe 180 fő,

ev. elemibe 82 fő,

izr. elemibe 305 fő

ismétlőbe, tanonciskolába, polgáriba, középiskolába 906 fő jár.

A tanintézeteket az állam, hitközségek, a zirci apátság, a püspökség és főleg a káptalan tartja fenn.

1900-ból származó polgármesteri jelentés az iskolák helyzetéről a következő. A R. T. városok között Veszprém az 53. számot viseli a statisztikai évkönyvben.

1. Római katolikus főgimnázium 1 igazgató, 14 tanerő 152 növendék.
2. állami polgári és felső kereskedelmi iskola 2 igazgató, 10 tanerő 76 növendék.
3. Angolkisasszonyok 1 igazgató, 11 tanerő, 102 bentlakó, 78 külsős.
4. Népiskolák
 - R. katolikus 460
 - Ref. 104
 - Ev. 21
 - Izr. 191
 - Óvodás 491
5. Püspöki papnevelő intézet (1711), 4 osztály, 6 tanév, 56 növendék.
6. Püspöki elemi tanítóképző, 2 osztály, 8 tanár, 71 növendék.
7. Magyar kir. Felső kereskedelmi iskola, 3 osztály, 3 tanév, 125 növendék.
8. Magyar kir. Női felső kereskedelmi iskola (1895), 1 osztály, 4 tanár, 27 növendék.
9. Áll. Polg. fiúiskola (1892), 4 osztály, 10 tanár, 133 növendék.
10. Irgalmas nővérek polgári isk. (1896), 4 osztály, 4 tanár, 131 növendék.

11. Izr. Hitközség (1903) polgári leányiskolája, 4 osztály, 9 tanár, 41 növendék.

XIX. század utolsó harmadára tehető az újságok megjelenése és a különféle egyesületek alakulásának nagyarányú felfutása.

Így Veszprémben is 1911-ig 45 körüli az egyesületek száma, mely az I. számú mellékletben található.

Ugyancsak szép számmal jelennek meg az újságok, melyeknek főbb adatait a II. számú melléklet tartalmazza.

Az újságok témájukat illetően sokszor egyetlen irányadói – ha vannak – a kulturális élet feltérképezésének. A legtöbb zenetanár, koncertszervező az újságok hasábjain hirdette meg programját.

A konkrét tényyszerű adatok és produktumok felsorakoztatása után visszatérünk a zenei élet milyenségéhez, elsősorban a székesegyház zenélési szokásaihoz. A liturgikus fejlődési, tisztulási folyamat az egyszerűsödés felé tartva kiszorította a szimfonikus zenét a templomból. A püspök sem támogatta a zenét, a muzsikusi állásokat befagyasztotta, ugyanúgy a zeneiskolát is, anyagi alapok megvonásával ellehetetlenítette. Bár az Egyházi Takarékpénztár épületében az 1892/93-as iskolaévben megtartott vizsgán kiválóan szerepeltek a tanítványok, mégis Palotay Ferenc főtanfelügyelő 1893. június 5-én azt jelentette a püspöknek, hogy a káptalani, illetve székesegyházi zeneiskolát méltóságod parancsára beszüntetem. Ugyanakkor az újonnan megalakult veszprémi Zeneszeretők Egyesületének a püspök átadta a székesegyházi zeneiskola felszerelését. Azt tudjuk, hogy megalakult már korábban a Veszprémi Zenetársaság, melyen elnöke Rohontczy János alpolgármester országgyűlési képviselő volt. Ő tervezte meg a kúriát, amely egyben a társaság székházául is szolgált. Ez a szép épület többszöri átalakítás, emeletráépítés után ma a Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola otthona. A Zenekedvelők Egyesületének első karnagya, amely a társaság kebelében működött 1893-ban Mátrai László lett. Többször felléptek a Korona és az újonnan (1887-ben) felépült Megyeháza dísztermében. Hogy az alakulási évben több hangversenyt is adtak, tételezi, hogy a székesegyházi zenészek alkották a Zenekedvelők Egyesületének magját.

Összeállításunk az 1892/93-as év vezető énekeseinek nevét tartalmazza:

Karnagy Mátrai László
Sebestyén János tenor havi 50 Ft
Huber Antal basszus 50 Ft
Racsek Frigyesné szoprán szóló 30 Ft
Úrhegyi Klementina alt szóló 20 Ft
Földes Róza alt 8 Ft
Braun Mária alt 7 Ft
Pólinger Kata segédénekes 5 Ft

Németh Margit segédénekes 5 Ft
 Walentin Böske segédénekes 5 Ft

Az énekesek jellemzése Mátrai László tollából:

Név:	Fő- és mellékszak	Havi fizetése	Szükséges-e az állás betöltése, ill. észrevételek
1. özv. Racsek Frigyesné	I. szoprán énekesnő, szólista	30 Ft.	Szükséges. Kitűnően használható, 45 éves jelenleg. (22 éve énekel)
2. Polinger Katica	II. szoprán	5 Ft.	Kiképzés alatt áll; használhatóságára nézve vélemény még nem adható.
3. Németh Gizella	II. szoprán	5 Ft.	Hangképződése függőben van. Vélemény nem adható.
4. Valentin Böske	II. szoprán	5 Ft.	Intonálása hamis. Nem használható.
5. Urhegyi Klementina	I. alt énekesnő, szólista	20 Ft.	Használható. 30 éve énekel.
6. Földesi Róza	II. alt énekesnő	8 Ft.	Használható.
7. Braun Mari	II. alt énekesnő	6 Ft.	Használható.
8. Sebestyén István	tenorista	50 Ft.	Tekintve, hogy hangját teljesen elvesztette, hangszerhez pedig nem ért; egyáltalán nem használható ...
9. Huber Antal	tenorista	50 Ft.	Szükséges. Nem képzett énekes ugyan, és az éneken kívül más hangszerhez nem ért, de használható, tekintve azonban, hogy foglalkozására nézve kántortanító s az éneklés nála mellékes kereset-forrás, havi fizetése 40 frt-ra volna leszállítható.

Amint láttuk, zeneoktatás volt a városban, de az első fontos lépést a szervezett zenetanítás felé Gaál Sándor tette meg, amikor 1904-ben megalapította²³ a város első világi zenedéjét. E tényről sokan nem fogadják el, hanem Gaál Sándor magánvállalkozásának tartják, ám a későbbi, igazgatása alatti ténykedése, szervezői munkája, visszautalása ezekre az évekre egyértelművé teszi ezt. Az első adatunk a következő, nagy publicitást is kapott zeneiskolai igazgatónőről Kecskeméthy Margitról, kinek édesapja egyébként 48-as honvéd volt. 1905. június 17-i Veszprémi Hírlapban olvasható. „Kecskeméthy Margit hirdeti a Koronában tartandó hangversenyt tanítványaival”. Ugyancsak magániskolát tartott már ebben az időszakban Petignat Ferenc Józsefné. Az ő vizsgájuk időpontja június

18-a a Kereskedelmi Kaszinó Dísztermében. 1907. április 7-én is iskolai növendék hangversenyt tart Kecskeméthy Margit.

Az első magánének tanításáról szóló újsághirdetés 1908. október 25-én jelent meg több veszprémi újságban, így a Veszprémi Hírlapban is. „Szatmári Elek a víg- és népszínház volt tenoristája Orsz. Magyar Kir. Zeneakadémiát végzett, énektanítást vállal. Tanít hangképzést, opera, operett valamint színpadi előképzést, Rákóczi tér 11. számú lakásán.”

1909. március 28-i hír a gyermekhangversenyről. Kecskeméthy Margit zene- és énekképző növendékei előadják Sztojanovits Jenő: János vitéz daljátékát. Az énekesek: Somody Mariska, Stern Betti, Kőszeghy Marcsi és Lipnicker Vilmos.

1911. augusztus 27-én „Új zenetanárnő Havas Rózsi a Budapesti Országos Magyar Királyi Zeneakadémián szerzett diplomával tanítást vállal. Értekezni édes atyjával Havas Jakabbal a Hosszú utca 34. sz. lakáson lehet.”

1911. szeptember 8-i hír, hogy Kecskeméthy Margit megkezdte lakásán az ének-zongora-cimbalom tanítását.

1913. április 6-án tartja Zenei önképzőkörének hangversenyét a Színházban Kecskeméthy Margit”

1914. szeptember 13-i hír: „Kecskeméthy Margit kevesbíti óráit a háború miatt otthonában.”

1916. június 18-ai számban olvashatjuk, hogy Kecskeméthy Margit zongoratanárnő kérvényt adott be a tanácshoz városi zeneiskola szervezése érdekében. A várostól 3-4 szobás helyiséget s ennek fűtését s világítását kérelmezi.

A közgyűlési és tanácsülési jegyzőkönyvek A 66. közgyűlés 8559/1916 számú 1916. július 12-én iktatott kérelem, hogy „Kecskeméthy Margit zenetanárnő Veszprémben létesítendő nyilvános zeneiskolához városi támogatást kér.” Mivel a város fenntartani nem, csak segíyezni akarja az iskolát évi 600 Korona segéllyel, ezért nyilvánossági joggal felruházott „városi zeneiskola” legyen. Működését tekintve:

1. évente legyen 4-4 tandíjmentes városi kijelölésű növendék,
2. az iskola ügyeit intéző bizottságban illesse szavazat a városi kiküldöttet,
3. a város nem vállal iskolafenntartó jelleget és kötelezettséget.

1916. augusztus 27-i újságcikkben teszi közzé az igazgatónő gondolatait, amit rövidített formában idézünk. A városi zeneiskoláról – „évszázadok óta együtt munkálkodik iskola és család a gyermekek oktatása és nevelése körül. Nevelve oktatnak, hogy fejlesszék a gyermek szellemi és testi képességeit.

A szellemi érzelmek kifejezésének feladata az ember lelkivilágának egyensúlyban tartása... a zene az ember természetében gyökerezik.

Zeneiskolánk azt a célt tűzte maga elé, hogy az ifjúságnak alkalmat nyújtson zenei intelligenciájának kiképzésére.

A kezdők heti 3 órai oktatásban, a haladók 2 óra gyakorlati és 1 órás elméleti oktatásban részesülnek. Vonós zenekari gyakorlatok és kamarazene hetenként egyszer tartatnak zongora-hegedű-cselló-ének és cimbalom tanszakokra lehet

jelentkezni. Zeneelmélet, zenetörténet, kamarazene, vonósegyüttes, karének tanítása díjtalan.

Bővebb felvilágosítást Virág utca 6. szám alatt K. M. igazgató-tanító”

Október 15-i hírlapi cikk: 3 évig szavatol érte Óvári Ferenc. A beiratkozott növendékek száma 115. Előkészítik a novemberi hangversenyt, amire meghívják Gobbi Alajost a Nemzeti Zenede igazgatóját. A novemberi hangverseny 12-én volt a vármegyeház dísztermében. Közreműködött Majer Ernő főhadnagy a brémai opera első tenoristája. Az előadás valójában december 17-én került színre. – Az előbb említett dr. Óváry Ferenc (1858–1938) országgyűlési képviselő a zenede legfőbb patrónusa volt, igazi kultúrmecénás.

Óvári Ferenc

A november 29-ei cikk a székesfehérvári tanárokkal közösen tartott hangversenyre a színházba hív.

A jegyzőkönyv felsorolja a négy tandíjmentes tanuló nevét. Az est időpontja december 13-a lesz.

A 179. kgy jegyzőkönyv 18269/1916. decemberi száma leírja a működési szabályzatot, ha nyilvános hangverseny, díszelőadás, mulatság stb. után fizetendő helyi díjakról ad felvilágosítást.

Az igen hosszú szabályozás lényege, hogy az iskolák csak bejelentési kötelezettségek mellett tarthatnak nyilvános rendezvényeket.

Dr. Komjáthy sk.
polgármester

Dr. Horváth sk.
v. jegyző

Azután évente csak az ingyenes helyekre pályázók kérvényeit és azok iktatását találtuk meg a közgyűlési jegyzőkönyvekben.

A december 17-ei újság három és fél flekkes írást közöl a városi zeneiskola megnyitásáról Kecskeméthy Margit tollából. Megtudjuk, hogy Gál Sándor tanítja az énekeseket. A székesfehérvári vendégtanárok a színházban tartott közös hangversenyen Hermann László, Schwarzbach Flóra és Waldmann Rózsi voltak.

A zeneiskola 1916/17. tanévének záró vizsgáját június 18-án tartották a színházban. Két kamaraének-szám is elhangzott 3 szoprán és 2 altos közreműködésével. Az évváró bankettet a Méhes társas birtokosság helyiségében tartották meg a korabeli szokásnak megfelelően.

„Kezdenek reménykedni zeneiskolai helyiségekben” – írja az október 7-ei Hírlap. „Tán lesz új otthon Óvári Ferenc jóvoltából?” Az igazgatónő betegszabadságon van. Helyettesei Seefranz Irén és Ritter Lőrinc. Az október 14-ei újság bejelenti az új zenetanárt, Kornéliusz (Cornelius) János hegedűművészt. Az 1918. január 20-ai cikk ismét a városi zeneiskoláról szól. „A városi zeneiskolai bizottság elnöke kegyeletes szavakkal, érdemek hosszú sorozatának méltatásával parentálta el az intézet volt igazgatóját, Kecskeméthy Margitot, az új²⁴ igazgató Gaál Sándor lett.”

1918. február 10-ei hír, hogy a „zeneiskolának előtte lévő évben házat ajánlott dr. Óváry most bejelenti, hogy az városi tulajdon lesz. 175 a beiratkozottak száma. Az intézet bevétele 30 400 K, a kiadás 23 000K. Június 2-án azt írja a sajtó, hogy „a városi zeneiskolát a város átvette, s mint fenntartó gyakorolja a kinevezés jogát is. A kötelező óraszám heti 24, érte 2400 K és 500 K lakáspénz és heti hat óráért 720 K évi tiszteletdíj jár.”

A növendékek közül 7-en vizsgáztak a Nemzeti Zenedében jeles eredménnyel.

Az itteni vizsgák június 6-án 5 órakor zeneelméletből, a gyakorlati vizsgák június 15. és 19. között lesznek. A záró hangverseny pedig június 21-én lesz.

Július 28-án jelenik meg a pályázat a zenetanári állásokra, mivel a növendék létszám meghaladja már a 200-at. Keresnek igazgatót, 2 zongoratanárt, 1 hegedűtanárt és 1 énektanárt.

Az augusztus 25-i híradás arról szól, hogy szeptember 4-én választja a városi közgyűlés az igazgatót. A többi tagot a zeneiskolai bizottság meghallgatásával szeptember 7-én a közgyűlés választja meg. A beiratkozások szeptember 5-8-ig lesznek. A kezdés szeptember 9-én.

Szeptember 8-ai hír, hogy a képviselőtestület egyhangúlag Gaál Sándort választotta igazgatónak.

Szeptember 22-én megtudjuk az újságból, hogy „Rosenlehner Antónia és Annie rendes tanárok, Ritter Lőrinc, Cornelius János, Kohl Antal és Pekárdy Pál óraadó tanároknak választattak meg”.

Ritter Lőrincről, Veszprém korabeli életének egyik legképzettebb muzsikusról még nem szóltunk a székesegyházi karnagyok sorában. Tulajdonképpen az ő személyében találjuk meg az egyensúlyozó zenészt, aki egy nagy ívű kultúrából, az egyházi szimfonikus zenekari és karnagi létből képes volt átmenni önálló hangversenyző muzsikussá, aki a zeneművelés minden terén megtalálta a feladatokat.²⁵

1918. december 8-án tartják a zeneiskolai hangversenyeket a szülők számára is délután 3 órakor.

1919. szeptember 7-én érdekes újtással találkozhatunk a hírlap hasábjain. Már egy éve működik a Kisgyermek énekkara Gaál Sándor vezetésével. A tagok ingyenesek, a támogatók 5 K óradíjat fizessenek.

November 16-án jelentetik meg a zeneiskola elszámolását: 42 500 K kiadás, 44 70 K bevétel.

Az 1920. január eleji hírlap fényt derít a zeneiskola helyére. Eddig a Virág utcai magánlakáson és dr. Óváry Ferenc szándékán túl nem találtunk sem hírt, sem emlékeztőt a zeneiskola helyéről. Az adatközlés a következő: „A városi zeneiskola megmarad a jelenlegi helyén. A Veszprémi Takarékpénztár Kossuth Lajos utcai bérház helyiségeiből a postaépületnek abba a részébe, ahol a proletárdiktatúra alatt a rendőrség volt.”

1920. augusztus 22-én magánzene-tanításról szóló cikket olvashatunk.

Szeptember 1-2-3-án az országos magyar királyi zeneakadémiai tanrend szerint tanít özv. Liedler Rudolfné zongora- és énektanár Hosszú utca 4. szám alatti lakásán. Ez időből tudomásunk van Kiss Erzsébet zenei önképzőköréről is, ahol énekkutatás is folyt.

November 25-én olvashatjuk, hogy a városi zeneiskola első idei hangversenye 21-én volt, de a szereplőkön kívül alig férnek el, esetleg a szülők, hát a közönség hol marad?

Rég elfogadta a tanács a zeneiskola építésének tervét, mikor válik valóra ...?

1922. szeptember 4-én azt olvashatjuk, hogy a Dalegyesület a zeneiskolában próbál. A másik hír anyagi természetű: tandíj emelése 10 K-val, így 60 K a tandíj.

A következő, november 6-ai lapban növendékhangversenyről és újbóli tandíj-emelésről olvasunk. 1922. január 1-től 30 K-val emelkedik a tandíj. Augusztus végi hír, hogy megkezdte ének- és zongoratanítását a Hosszú utca 4. szám alatt Hering Jánosné. Heringnének sikerült a zeneiskolának is megnyerni. Majd még e számban egy gazdasági hír, hogy a Postaigazgatóság felemelte a zeneiskola bérleti díját.

A december 9-i Heringné hangverseny énekes szólistái, akik a kaszinó nagytermében léptek fel, Pillitz Edit, Babits Elvira, Scherkowszky Eszter, Albrecht Edit, Radetzky Rózsi és Spitzer Mariska.

1923. január 14-ei hírlapban teszi közzé Hering Lajosné, hogy 14-18 éves lányokat vár a szerveződő énekkarában a Kossuth utca 10. szám alá. A kritika

dicséri Heringné énekeseinek estjét, melyet június 3-án tartottak a Petőfi Színházban. Kiemeli Rieszner Mici és Babits Elvira szereplését.

A zeneiskolai beíratás szeptember 1-2-3-4-5-én lesz. Az 1925/26-os tanév beíratkozási rendje, mint az előző évi, a Kossuth utca 10-ben. 1928-ból a június 24-i év végi vizsgát találjuk meg.

1929. június 29-én vizsgázik Heringné növendéke, Lakatos Magda énekből.

1930-ban a Városi Zeneiskola harmadik házi hangversenyét tartja, illetve augusztus 31-ei hír a beíratás szokásos időpontja szeptember 1-2-3-4. Heringné is ekkor tartja beíratkozási napjait. Ez az utolsó híradás a zeneiskola működéséről: „a közönség részvétlensége miatt zátonyra futott”. De szerencsére csak szüneteltette működését, hiszen 1934-ben Brodszky Ferenc személyében „egy fiatal, agilis erő” újra indította. Ekkor került az iskola a Szeglethy utcába, amely a II. világháború után is otthon maradt.

Mielőtt folytatnánk a zeneiskola bemutatását, pár szóval jellemezzük a veszprémi gazdasági, népességi viszonyokat.

Az 1840-re elért 13 ezer főnyi lakosság, az I. világháborút követően, a nagyarányú bevándorlásnak köszönhetően szinte megduplázódik. Köszönhető a fejlődés az 1909-ben megépített Balatoni Vasútvonalnak és a gyáripár betelepülésének. A kézműipar és a mezőgazdaság, ami eddig húzóágazat volt visszafejlődik e folyamattal párhuzamosan. A 30-as évek elején viszont az újrainduló zeneoktatás és a Veszprémi Szimfonikus Ének- és Zeneegyesület megalakulásával jelentős előretörést láthatunk.

Brodszky Ferenc²⁶ 1934-ben indította útjára a zeneiskolát. Évente megjelentette a minisztérium által is előírt évkönyveket, melyből 4 darabot sikerült megtalálni. Élénk kapcsolatot ápolt a környező zeneiskolákkal, melynek ékes eredményei voltak a közös tanári hangversenyek. Elsősorban Székesfehérvár és Győr intézményeivel volt gyümölcsöző ez a muzsikusi barátság. A növendékek létszáma 68-74 között mozgott, de ezekben az időkben a tanulók létszáma kicsit visszaesett az I. világháború előttiéhez képest. A magánének tanszakot minden évben meghirdették, de nem sikerült betölteni kifejezetten erre a célra szakosodott tanerővel. Mándi Mándi Margit pályára állítása csak kísérlet maradt.

Brodszky jó kapcsolatot ápolt a helyi sajtóval is, a Veszprémi Hírlappal, a Veszprém vármegyével, a Dunántúli Hétfői Újsággal. Figyelme kiterjedt a szülőkkel való intenzív kapcsolattartásra és a város vezetésével meglévő jó viszony fenntartására.

A meglévő Évkönyvek az 1937/38., 1938/39., 1939/40., 1940/41-es számok, melyek az Érseki Könyvtárban találhatók.

Veszprém megyei város zeneiskolája

Évkönyv

az 1937/38. tanévről

IV. évfolyam

közreadja
Brodszky Ferenc
igazgató

(Veszprémi megyei Levéltár 8194/1938. 2351 jelzet, 74 tanuló, kezdés szeptember 4. – június 16-ig)

4 évközi, 1 évváró hangversenyt tartottak. Hirdetik magukat a Veszprémi Hírlapban, a Veszprém vármegyében és a Dunántúli Hétfői Újságban.

A jelen tanévben bevezetett énektanszakot m. Mándy Margit énekművésznő irányítja.

Május 25-én Kazacsay Tibor országos szakfelügyelő járt itt,

Tanári kar:

Brodszky Ferenc igazgató, gordonkaművész, működik 1934. december óta, a fehérvári V. Z. isk. gordonkatanára is egyben.

Dobó Árpád hegedűtanár, működik 1934. december óta. A V. P. Dalegyesület karnagya.

Dr. Rácz Endréné Havas Irma hegedűművész, 1934. december – 1938. június végéig.

Unger Ilona zongoraművész, működik 1935 óta, az Angolkisasszonyok és az Irgalmas Nővérek tanintézetének tanára.

A város képviselőtestületének, illetve a polgármester fennhatósága alatt áll a zenede.

A főfelügyeletet a M. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, a zeneiskola országos szakfelügyelője útján gyakorolja Kazacsay Tibor.

Énekes: Csizék Lászlóné, Doma Ilona, Steinmacher Eliz, Szabó Éva, Takács Károly

38/39

mándi Mándy Margit énektanár működését intézetünknel február 1-jén tanári értekezleti határozat értelmében megszüntettük. Az ének tanszakot új tanár vezetése mellett szeptembertől kezdve ismét megnyitjuk.

Énekesek ugyanazok, mint tavaly.

39-40 nincs énektanár

40-41 nincs énektanár.

A háború napjaiban is folyt tanítás, de Brodszky Ferenc 1942-ben megvált a posztjától. A folyamatot „A veszprémi városi zeneiskola iktatókönyve” alapján írjuk le.

1942. június 6-án a polgármester írja (1756/6. sz. irat) A városi zeneiskola 1942/43-as iskolai évének előkészítése. Gál Sándor vezetői megbízatása. Július 20-án V. Zeneisk. átadása.²⁷ 1942. 1756/11-es irat: Brodszky Ferenc július 22-én adja át az iskolát Gaál Sándornak. Ez időtől az iskola átmegy házi kezeésbe. Az általános iratok között találtuk meg a zeneiskola fenntartásáról szóló véghatározatot. „A tanerők alkalmazása csak addig tart, míg a város a zeneiskolát fenntartja.”

Neve: Veszprémi Egyesületi Zeneiskola.

A leiratban szereplő adatok:

- Gaál Sándor zeneiskolai vezető díjazásának felemelése.
 - tandíjkérelmeknek
 - zongoratanár keresés Székesfehérváron
 - csak akkor kezdhető meg a tanítás szeptember 29-től, ha van óvóhely.^{28, 29}
- Gaál Sándor levele dr. Nagy László polgármesterhez:

1943. i. 22. Adósságlap

Nagypapa Dr. Nagy László polgármesteri kamarájához (Farsprün).

Tisztelttel jelentem, hogy farsprün 9-én
Körményre utaztam a Tanács. Főigazgatóhoz
arra, hogy engedélyt kérjek a
adatok. –
Ekkor bejelentettem, hogy a zeneiskolában
Laxner Róbert – okl. és növendék
(4-5 személy) az iskolával kapcsolatban lévő város-
hát börtönbe van küldve. –
Ezért a város a Főigazgatóhoz
a mellékelt leírás – zeneiskola működés-
éről –
Tisztelettel és hűvel
Körmény, 1943. szept. 11.

Dr. Nagy László polgármester

Gaál Sándor levele dr. Nagy László polgármesterhez

A válaszlevél kitér a zeneiskolai tanulók kötelességére, azaz a zeneiskolák csak engedéllyel vehetnek részt mindenféle hangversenyen, akár Veszprém, akár másutt.

Közben élénk szervezkedés folyik minden zeneiskolát érintő ügyben. Úgy a tan. ker. kir. főigazgatótól, mivel Veszprém a székesfehérvári tankerülethez tartozott, ezért dr. Koch Nándortól, valamint Pécsről, Győrből, Szegedről stb.

Államilag Engedélyezett Zeneiskolák Országos Szövetsége

Budapest, IV., Lüzerna körút 17.

63/1943.sz. Tárgy: Készen a Vall.-és Közoktatási Minisztérium leiratja alapján a magán-zeneoktatás kérdésében.

Kölyen tisztelt Kartársunk !

A Zeneiskolák Országos Szövetségéhez a magán-zeneoktatás kérdésében több iskolától beérkezett érdeklődésre, tisztelttel közöljük a következőket:

a Szövetség beadvánnyal fordult a Vallás- és Közoktatásiügyi Minisztériumhoz, hogy szabályozza a magán-zeneoktatást.

A Vallás- és Közoktatásiügyi Minisztérium 52499/1943.III.sz. alatt a Szövetség beadványára a következő leiratot küldte:

A t. Szövetségnek kérelmére, hogy a magán-zeneoktatás szabályozásáról, tárgyaljunk, miután a 24.800/1942.sz. rendelet 20.§-a/2/ szerint magánoktatás csak házhoz hívó, a növendékek családi otthonában folytatható s ennek következtében a tanítónak saját lakásán egy növendéknek sem lehet.

Budapest, 1943 évi július hó 17-én

A miniszter rendeletéből
 dr. Vitéz Halász Aladár s.k.
 miniszteri osztályfőnök

A fentiekkel. Köszönettel köszönettel, vagyunk

Budapest, 1943. augusztus hó 3-án

Kartársi üdvözléssel

Karácsonyi István s.k.
 elnök

Hernig Fül s.k.
 alelnök

Hermann József s.k.
 alelnök

F. t.: Karácsonyi István elnök, Bp. IV. Lüzerna krt. 17.
 Csomag.: Karácsonyi István, Bp. IV. Lüzerna krt. 17.

Az Államilag Engedélyezett Zeneiskolák Országos Szövetségének felhívó levele
 Gaál Sándornak címezve

December 13-14-i Kiss György szakfelügyelő látogatása, aki Győrből jött, igen fényesen sikerült. Jó szakvéleményt kapott a zenede. Az utolsó évi hír: az igazgató köteles jelenteni a tanerők állapotát.

Az 1942/43-as tanév anyakönyvi megtudjuk a tantárgyakat.

Gyakorlat (valószínű főtárgy)

Szorgalom

Zeneelmélet

Karének

Magaviselet

Mulasztott órák száma

1944. január 16-tól Unger Ilona az új igazgató, mivel Gaál Sándor csak ideiglenesen vállalta ezt a jogkört.

A határozat (166/1-1944): okl. zenetanárt igazgatónak alkalmazom.²⁹ Aláírás: dr. Nagy László polgármester.

A kar intézetvezetőinek a következő feladatokkal kellett nap mint nap megbirkózni. Ezek érzékeltetésére szánjuk a 2 dokumentumot, melyet közlünk.

*Nagyművészi Zeneiskola. dicsőlet. Tárgy: György Karis, munkatárs,
Ikt. 35/1944-45. Járma: 6253/1944. 2.*

*Erre a Társadalomtudományi Intézet
szervezési kerületi pénztára
Jelölés.*

*Fenti dicsőlet való kivételre al kérték a
dicsőletre. A Nagyművészi Zeneiskola - 1944. évi
Társadalomtudományi Intézet 1944 - 1945. évi
30. sz. - Társadalomtudományi Intézet alatt munkatárs-
dicsőlet, melynek alapján csak a jelölés volt, azaz a
jelölés nem volt a városi karis dicsőletre. Ebben az
előzetben György Karis bejelentése (a. 1940. évi
munkatársi dicsőlet) alapján társadalomtudományi
1940. évi munkatársi dicsőletre. Az általános
dicsőletre.*

*Az 1944. évi munkatársi dicsőletre a Nagyművészi
Zeneiskola Gaál Sándor által társadalomtudományi
munkatársi dicsőletre, aki pontos felvilágosítást adott arra
nével, hogy az ő munkatársi dicsőletre az általános
dicsőletre, azaz a Karis bejelentése a Nagyművészi
Zeneiskola. Kivétel kivételre. Unger Ilona
igazgató.*

Nagyművészi Zeneiskola, 1944. 9. 9.

Unger Ilona igazgatónő levele

Kérdőív. R. A. 1943/44.

1. Kérés neve: Nagymén meggyi város.

2. Van-e a városban zenekar, és ha igen, hány tagja van és ki vezetője? (Kérlek a letelepedésről is felírni!)

Leinfőldi Zenekar, 30 tag,
vezető: Andráshy József karmag., A. E. Tóth székely-
házi zenei tanár.

Levente Zenekar,
vezető: Bócsa József alkarmag.

3. Van-e a városban iskolák, és ha igen, egyenlő, vagy vegyesek, és hány tagja van és ki vezetője? (Kérlek a letelepedésről is felírni!)

1) Nagyméni Árpád Székely Iskola, 54 tanár,
vezető: Gal Tivadar karmag., csoktárnok.

2) Bócsa József vegyes iskola, vezető: Károlyi László, székelyházi karmag.

3) Levente Árpád székely iskolája, vezető: Gal Tivadar.

4) Árpád iskola körüli polgári iskolai iskolák,
vezető: Tóth József karmag., csoktárnok.

5) Árpád iskola körüli csoktárnok, vezető: D. József karmag., csoktárnok.

6) Árpád iskola körüli csoktárnok, vezető: D. József karmag., csoktárnok.

7) Károlyi Árpád Székely Iskola (Leinfőldi) karmag.

4. Van-e a városban hangverseny tartására alkalmas terem, és ha igen, mikor és hány alkalommal tartják?

Városi Zenekar, Leinfőldi karmag.: 800, székely.

Városi hangversenyterem, Leinfőldi karmag.: 500, székely.

5. Van-e zeneegyesület? ----

6. Van-e hangversenyegyesület? ----

7. Van-e hangversenyegyesület? ----

8. Kérlek felírni a városban tartott hangversenyek listáját, és a városban tartott hangversenyek listáját (Kérlek a letelepedésről is felírni!)

Felvidéki zenei körmenet: Bócsa József, Károlyi László,
Frank László, Frank László, László József, Károlyi László,
Városi Zenekar, Tóth József.

Barna zenei körmenet: Bócsa József, Károlyi László,
Frank László, Frank László, László József, Károlyi László,
Városi Zenekar, Tóth József.

Leinfőldi Zenekar karmag., Leinfőldi karmag.,
székely a városi Zenekarban, Tóth József.

Nagymén, 1944. (m) 23.

Károlyi László
Zenei igazgató.

Unger Ilona igazgató statisztikai kimutatása

Ezen kívül származási igazolásokat kellett benyújtaniuk. Élénken foglalkozott a zenetanárok szervezete az egyre elhatalmasodó kontárkérdéssel. Ezek természetesen a többi városban is hasonlóan történtek. Emellett kérdőíveket küldött a tan. kir. főigazgató a vidéki zeneiskolák fejlesztése érdekében. A zenei adatgyűjtésre vonatkozó dokumentumok a levéltárban 4269/1943-44 szám alatt talál-

hatók. Számukra érdekes egy litéri tehetséges asszony énekhangjának vizsgálata. négy levél is foglalkozik a 34 éves, kottát nem ismerő asszony ügyes énekéről.

1945. április 29-én írja a Polgármesteri Hivatalnak az igazgató, hogy a Városi Zeneiskolát megnyitják, egyelőre a tanárok lakásán. A tanári kar, a régi, azaz 3 zongora- és 1 hegedűtanár május 1-jével kezdi el a tanítást az általuk helyreállított Szeglethy utcai épületben. 1945-ben 66-an iratkoztak be. Adósak vagyunk avval a hírrel, hogy az ostrom alatt is folyt a tanítás a tanárok lakásán, mivel az iskola épületét megszállták az ellenséges csapatok.

1945. augusztus 5-én születik véghatározat az iskola támogatását illetően. A város vállalja az iskola fenntartását, de 6-10 szegénysorsú gyerek tanítását kéri cserébe.³⁰

A tanév megindulását már Kecskés Lajos^{31, 32} igazgató jelenti a hivatalnak. Számunkra igen öröndetes tény, hogy ő kifejezetten az énektehetségek felkutatásával kezdi munkáját. 122/1945. szeptember 27-i levelében jelzi a hivatalnak, hogy elkezd a zenei és énektehetségek „feltérképezését”. Majd kimutatást készít a Veszprém megye területén lakó egyénekről, akik ének továbbtanulásra alkalmasak kiváló hangi adottságuk miatt.

50 fő a megye területén, fele nő, fele férfi és 10 községet is megvizsgált. Így kapta meg 1945. szeptember 18-án összeállított kimutatásában a 85 énekes növendék létszámot.

A következő jelentése:

T. Polgármester Úr!

1946. március 1-jével megnyitottam a 3. főtanszakot, melyet magam tanítok, illetve vezetek.

K. J.

Kecskés Lajos ig. énektanár

Unger Ilona zongoratanár

Ocsovszky Aranka zongoratanár

Orsolya Mária hegedűtanár

Veszprém, 1946. április 24-én

1946. május 14-i 557/1946-os levélben kapja meg Kecskés Lajos igazgató a minisztériumi megerősítést tisztségében.

Folyamatosan dolgoznak a zenei tehetségek felkutatásán. Sokszor olvashatunk Regenye Péter szegénysorsú zongorista gyerekről.

Az 1946-os év énekesnövendékei:

Domonkos Tibor

Kleinmayer Márta

Karikás Erika

Tóth Erzsébet

Hetesi Margit

A Zeneművészeti Főiskolán vizsgázottak:

Mihályffy Éva

Pető Kovács Júlia

1947. február 7-én kéri a zeneakadémiai tananyagot ének, zongora és hegedű tanszakokon, olvassuk a 122/46-47-es számmal iktatott iskolai levélben.

1946/47-ben 2 énekes növendék volt. 75 a beiratkozottak száma. 1947. augusztus 19-én a hivatal a 6., politikai megbízhatóságot igazoló jelentést kéri a tantestület tagjairól az igazgatótól. Tervezik a zeneóvoda felállítását, melyről 682. t. ü.: 9567/1947 jegyzőkönyv számol be.

A december 14-i növendék-hangverseny énekes műsorát mutatjuk be:

21. szám Schumann: Való-e ez, vagy csak álom?

Schubert: Pusztai rózsza

É: Tóth Erzsébet I. o.

Z.: Kecskés Lajos

A Tankerületi Jegyzőkönyvek között³³ 1947. V. 22-23. megtaláltuk Farkas Ferenc szakfelügyelői látogatásának az énektanszakra vonatkozó reflexióját. Örömmel hallgatta, hogy a dalokat magyar nyelven tanulják a növendékek, viszont hiányolja a magyar szerzők műveit. Ajánlja, hogy az ének főtan szakosok a szolfézst is főtan szakként vehessék fel, így erősíti meg Kecskés Lajos igazgatót, aki már kérelmezte a 4. (szolfézs-elmélet) főtan szak beállítását. Amit ebből a rövidre szabott működési időből is láthatunk, Kecskés Lajos igazgatói működését a körültekintés, az alapos tervezés is jellemezte.

1. Városi Községi Bizottság feladatai: a) a városi tanács feladatának megvalósítása, b) a városi tanács feladatának megvalósítása, c) a városi tanács feladatának megvalósítása, d) a városi tanács feladatának megvalósítása, e) a városi tanács feladatának megvalósítása, f) a városi tanács feladatának megvalósítása, g) a városi tanács feladatának megvalósítása, h) a városi tanács feladatának megvalósítása, i) a városi tanács feladatának megvalósítása, j) a városi tanács feladatának megvalósítása, k) a városi tanács feladatának megvalósítása, l) a városi tanács feladatának megvalósítása, m) a városi tanács feladatának megvalósítása, n) a városi tanács feladatának megvalósítása, o) a városi tanács feladatának megvalósítása, p) a városi tanács feladatának megvalósítása, q) a városi tanács feladatának megvalósítása, r) a városi tanács feladatának megvalósítása, s) a városi tanács feladatának megvalósítása, t) a városi tanács feladatának megvalósítása, u) a városi tanács feladatának megvalósítása, v) a városi tanács feladatának megvalósítása, w) a városi tanács feladatának megvalósítása, x) a városi tanács feladatának megvalósítása, y) a városi tanács feladatának megvalósítása, z) a városi tanács feladatának megvalósítása.

[illegible]

1944. december 16-án (péntek) egyházi ünnepélyen hangverseny volt a kácsi- és győri kórusok részvételével. A koncert hangversenyt a helyi kórusok részvételével tartották. A koncert hangversenyt a helyi kórusok részvételével tartották. A koncert hangversenyt a helyi kórusok részvételével tartották.

[illegible]

nem akarják befektetni a kedvelőkhöz, akik nem is látnak ártalmat a
 nyolc és a három éves gyermekek közötti szexuális kapcsolatban, az azt al-
 mondathoz képest, hogy a befejező években a szexuális kapcsolatnak az a
 szerepe, hogy a szexuális életükre a későbbiekben felkészüljenek.
 Aki szexuális nyitottságot, ismerkedést kíván, az a fiatalok és az országunk képzés-
 zésének szívesen fogadja a szexuális nevelés szükségességét, az országunk
 jövőjének érdekében. A szexuális nevelés célja az, hogy a fiatalok a szexuális
 kapcsolatban ne csak a szexuális életükre, hanem a szexuális életükre is
 felkészüljenek, és a szexuális életükben ne csak a szexuális életükre, hanem
 a szexuális életükre is felkészüljenek, és a szexuális életükben ne csak a
 szexuális életükre, hanem a szexuális életükre is felkészüljenek, és a
 szexuális életükben ne csak a szexuális életükre, hanem a szexuális életükre
 is felkészüljenek, és a szexuális életükben ne csak a szexuális életükre,

közvetítette. Ugyancsak közvetítette a kisdíj dr. Róth Tiharmú páspók Urunk Szász Zoltán szén bányászait, amely alkalmakkor, népének, vögyesek, kordák, férfiak, leányok szerszert felvitva a székességi kúrnak az én rendezésében, illetve vezetéseben az országkiszármaztatásnak és a székességi önkormányzatnak nagy mértékben bizonyította, hogy Veszprém város tenet kultúrája milyen nagy fokon áll.

[illegible]

7032 p. 13, 1946. 671. 100000 20.-in.

Kecskeméti sajtó
egyházasok igazgatója
s városi tanácsok igazgatója.

— A városi zeneiskolából. A városi zeneiskola bizottsága péntek délután gyűlést tartott. Dr. Óvári Ferenc, a zeneiskolai bizottság elnöke s az iskola védője kegyetlen szavakkal, érdemek helyszó sorozatának mellátásával parancsolta el az intézet volt igazgatóját, Kecskeméthy Margitot. Ezután felolvasta Mater Chymessy főnöknő szép levelét, melyben az Angolnasszonyok intézete nevében tolmácsolt maglag részvételt a zeneiskola igazgatóságának. A bizottság felemelte a tanárok s tanárnők fizetését olyan összegre, amely lehetővé teszi, hogy az iskola tanári testületébe mindenkor kiváló erők juthassanak. A megüresedett igazgatói állást is betöltötték. Óvári Sándor tanító, ének-tanár s a Dalegyesület kitűnő karnagya jutott az intézet élére. Ez a választás érdemes, arra méltó egyetért esett és városvezetés óvatlan örömei társaság. Az új igazgató is kiváló zenetudást, energikus törekvést s a zene- és dalművészetnek tanakos szeretetét hozza magával felelősségteljes új állásába. Bizunk a sikerben. Ezrel a bizalommal köszönjük szép tisztében s kívánjuk, hogy vezetése alatt az új intézet a város egyik büszkeségévé fejlődjék.

— Halálhíradás. Amilyen széles körben ismert volt Kecskeméthy Margit neve s elismerésben részesített a zenei oktatás terén kifejtett buzgó működése, olyan átható volt a lesújtott szívűk részvéte halálhírének hallatára. Korai életelműsége nem volt váratlan, meri tisztelői évek óta igaz részvételt látták bizakodó kitartásait bring szívével. Az ősa óta kitűnően sokat szenvedett s legutóbb a fővárosban keresett enyhülést. Megtalálta örökösét. Aholle rokkantág testét s belefeleltette selyemazemledős szép barna koporsóba. Elment elhosszas bódásban bizakodva s haza hozták a síri enyészet örök lakásába. Kecskeméthy Margit nem élt hiába. Tudását, a zene kultuszát művelő lángelkének halálát visszahagyta növendékeinek sokaságában. Veszprém zenei kulturájának nagyobb lendülete s kezdeményes fejlesztése az ő nevéhez fűződik. Ismerjük a kezdet kezdetét, majd a gyarapodásban is, amikor kora reggeltől, késő estig jár családtól családhoz fagyban, sárban, melegben óráadásra. Aján színe örökös mosoly, szemében reménykedő tűz s egész lényében hatalmas, látható

erő, hogy kibúzdja az élet jutalmát, tudásbeli készségének, munkakészségének érvényesülését. S még mikor hazatért, hogy pihenjen, otthonában is tanított a jóságos szívével agg szülőket becsügetett. És a munka két erős test erejét is megőrülte, még akkor is, ha azt könnyedde, röpkevé teszi a csodálatos munkakész s a tanításnak sajátosan egyéni módszere. Igaz örömmel láttuk reményeinek teljesedését is, amikor már oly nagy lett a tanítványok száma, hogy az ide-oda járás idejét is meg kellett takarítani. Otthona szépen fejlődő magán zeneiskola lán, kibővítve nagy buzgósággal, igaz rátermettséggel vezetett önképzőkörrel. Nem csüggedő akaraterejéhez kapcsolódott szervező, nagy csoportokat játszva vezető képessége, amelynek gyermekhangversenyekben annyiszor tanúlelt adta. Amikor buzgóságra s dr. Óvári Ferenc anyagi áldozatával megnyitott a városi nyilvános zeneiskola, állhatott volna-e más az élére, mint a lelkes ottörő? Igazgatója lett ennek az iskolának, amelynek változása évek során át mint gyönyörű álmokké, mint a vágyak vágya csillogott előtte. Tehát a törekvés, a tudás célhoz jutott s beváltotta az ígéretet, a várakozást. Nagy hár, hogy a végzet is hamar végét szakította a munkát, szép életnek. Csőrörökön temették el az alsóvárosi központiából. Temetésén nagy közönség képviselte az egész várost. Szülő, tanítványok, kortársak szívből részvéte volt a jó testvérek, rokonok fájdalomának vigasztalása. A Dalegyesület két gyönyörű gyászda összefoglalta a könnyező imáját, hogy: a felejthetetlen halottnak meggyújtott szive edesen álmadozzon a boldog felámulásig.

A Veszprémi Városi Zeneiskolát érintő két tudósítás az 1918-as évből

Veszprém zenei egyesületei

A veszprémi dalárdákról

Az 1870-es években Mátrai László által vezetett polgári énekkart tekinthetjük az első dalárdának. A Zenekedvelő Egyesület karnagyaként fellépett az énekkara 1887-ben átadott új megyeháza nagytermében. Az 1893-as fellépésüket is nagy társadalmi siker koronázta a Koronában.

A Rákóczi-szabadságharc 200 éves évfordulója megmozgatta a hazafias kedélyeket és tennivágyást. Veszprémben Gaál Sándor vezetésével megalakult a Rákóczi-dalkör, amelyet tévesen Kuruc-dalkörnek is tituláltak. A Veszprémi készlődés a bicentenáriumra ékes példája az 1903 őszen szerveződő énekkara a Rákóczi-dalkör Gaál Sándor vezetésével. Valószínű elvárás alapján, így tévesen Kuruc-dalkörnek is titulálják.

Cikk a Rákóczi ünnepélyről a Veszprém Megyei Hírlap hasábjain
1903. november 5-én

1904 tavaszán vették föl a **Veszprémi Dalegyesület** nevet. A hivatalos bejegyzésük az Országos dalár mozgalomba 1906-ban történt meg. Első sikerüket 1908-ban érték el Székesfehérváron, a Dunántúli dalosszövetség I. díját kapták meg. 1925-ben Sopronban aranyérmet kaptak az I. osztályú dalárdák versenyében. 1927-ben Szegeden pedig a legnagyobb országos elismerést, a Király-díjat

Dalegyesület férfikar volt, jogászokból, tisztviselőkből, papokból, pedagógusokból, iparosokból alakult. Első elnöke Horváth Zoltán bírő, alelnöke, Szabó

Sándor szintén bíró volt. A törvényszéki iroda igazgatója Bertalan László volt a titkár. Igen sokáig volt elnök Csajághy Károly, aki a törvényszék elnöke volt.

Ennek a kiváló együttesnek köszönhető, hogy olyan nagyarányú volt a részt venni kívánók tábora, hogy létrejött A **Veszprémi Polgári Dalegylet** 1921 októberében és a **Veszprémi Iparos Dalárda** 1923 októberében.

A Veszprémi Polgári Dalegylet elnöke dr. Sándorfi Kázmér ügyvéd, alapító karnagya Kecskés Lajos volt. Révfy Géza, majd Balogh István követte, később Rhosóczy Rezső. Rhosóczy karnagysága alatt érte el jelentős sikereit, ám a karnagy elköltözésével már az új vezető sem tudott életet önteni a társulatba. Brodszky Ferenc minden igyekezete hiábavaló volt, végül is 1947-ben belügyminiszteri engedéllyel törölték az egyesületek köréből.

A Veszprémi Iparosdalárda Hajagos Imre ipartestületi elnök ösztönzésére született. A kórus karnagyai voltak: Gaál Sándor, Kecskés Lajos, Balogh István, Pekárdy Pál, Endrődy Alfréd és Fejérdy István. Díszelnöke Weber Pál kanonok, tiszteletbeli elnöke Pósa Endre nyomdatulajdonos. 1938-tól használta az „Aranyérmes Veszprémi Iparosdalárda” kitüntető címet. 1948-ban őket is a B. m. oszlatta fel.

Emlékezés Gaál Sándorra

riai bíró segítségével Kuruc Dalkör néven kórust szervezett, amely a későbbiekben az országos hírd Veszprémi Dalegyesületé alakult át. 1916-ban „Életre hívta” a városi zeneiskolát, amelynek 15 éven át volt igazgatója. Később, amikor az intézményt a jeles gondnokandvész és tanár, Brodszky Ferenc igazgatta, Gaál Sándor a zeneiskola szakmai felügyeletét ellátó bizottság

tagja lett. Igazl szakterület a karvezetés volt. Kórusának, a Veszprémi Dalegyesületnek a népszerűsége rohamosan nőtt, tagjainak száma szaporodott. Országos hírnévre tettek szert. Legjelentősebb kezdeti sikerük színhelye Székesfehérvár, Kecskemét, Budapest volt. 1925-ben Sopronban megkapták „az első osztályú dalárdák első díját”. A csúcsra 1927-ben, a Szegedi Zenei Napokon jutottak el, ahol elnyerték „minden magyar dalosok álmát”, a Király-díjat.

Időközben Gaál Sándor személyes támogatásával további kórusok jöttek létre a városban, köztük az 1923-ban alakult Iparos Dalárda, amely szép sikereket ért el. Ezt Kecskés Lajos vezette.

Gaál Sándor érdemeit 1928-ban az Országos Magyar Dal-szövetség aranyéremmel ismerte el. Ez akkor igen magas szintű kitüntetésnek számított. Ugyanekkor az évben kinevezték a veszprémi elemi iskolák igazgatójává. A dalegyesület 1931. május 30-án a Budapesti Rádióban adott közél egyórás stúdióhangversenyt. Előtte Gutheil Jenő mondott részletes tájékoztatást az együttes eredményeiről, kiemelve, hogy „minden díjjal szebb babéra az egyesületek az a nemes kultúrmisszió, amelyet szűkebb hazánkban, Veszprémben teljesít”.

Gaál Sándor zeneszerzőként is ismert volt. Kórusműveit országsszerte énekelték. Ő írta Makay Barna szövegére azt a férfikari művet is, amelyet a dalegyesület 1936-ban, a veszprémi Hősök kapuja felavatásánál énekelt. Veszprémi nóták címen két füzben adott ki dalgyűjteményt. Az ő szerkesztésében készült a polgári fiú- és leányiskolák számára írt Dalcsozor című daloskönyv.

Akkor ismerték, nájongtak érte. Egyik méltatója a közelmúltban így beszélt róla: „Gaál Sándor lementette meg Veszprémben annak a munkának a tisztelét, amely eredményeként ma a város életének létkérdéséhez a zene is hozzátartozik.”

1956-ban 81 éves volt. Amikor azonban szeptember 25-én sor került Veszprém Város Vegyeskarának alakuló közgyűlésére, Gaál Sándor úgy érezte, az új alapok letételénél ott a helye. A folytonosságot, a zene, a körúsnéklés korokat, generációkat, stílusokat összekötő hatalmát szimbolizálta, hogy az új, későbbiekben nagy sikerű együttes alapításakor a belépési nyilatkozatot, amelyen 76 név szerepel, elsőként Gaál Sándor írta alá. A Veszprém Megyei Népiújság 1956. szeptember 28-án megjelenő rövid híradásában is a folytonosságot hangsúlyozza: „az új városi énekkar tovább akarja fejleszteni a hajlani nagyhírű, országos elsőseget is nyert veszprémi dalárda hagyományait.”

Gaál Sándor a vegyes kar sikereit már nem érthette meg. 1958. március 11-én 83 éves korában Veszprémben elhunyt, temetve az újlonszili városi énekkar búsítottatta. Sírján az alóvárosi temetőben ez áll: „Gaál Sándor isk. igazgató, Király-díjas karnagy”.

Isten személyisége volt. Tisztelettel kell emlékeznünk rá. Magunk leszünk gazdagabbak, ha életművét megismerjük, annak üzenetét folytatni tudunk és főleg a magunkénak tekintjük.

Dr. M. Tóth Antal

Emlékezés Gaál Sándorra

Nagy örömmel olvastam a Napló szeptember 25-i számában a fenti cím alatt a Gaál Sándorról való megemlékezést.

Mivel a cikk nem említi egyházzenei munkásságát, ezt szeretném pótolni. 1937-ben az akkori megyés püspök, dr. Rott Nándor kérésére Gaál Sándor egy orgonakönyvet állított össze, azokból az énekekből, amelyeket a Szent Vagy, Uram énekeskönyvből kihagytak, de a nép által szerzett énekek voltak, mint pl. a Csendes éj című ének. Az Orgonakönyvben 120 ének szerepelt, amelyekhez Gaál Sándor írt orgonakíséretet.

Mivel az Orgonakönyv már régen nem volt kapható, de a kántorok kezesték, 1989-ben a nagykanizsai Jézus Szíve plébánia újból kiadta.

Meggyőződésem, hogy előbb-utóbb Veszprémben is kiadnak egy könyvet Veszprém jeles kultúr munkásairól. Ebből nem maradhat ki Gaál Sándor sem.

Hő volna, ha Gaál Sándorról Veszprémben is kiadnának egy könyvet Veszprém jeles kultúr munkásairól. Ebből nem maradhat ki Gaál Sándor sem.

Hő volna, ha Gaál Sándorról Veszprémben elneveznének valamit. Én 1990-ben a megyei művelődési központot ajánlottam erre. Végül is a központ semmilyen nevet nem kapott. Így az elnevezés még most sem lenne késő.

Állítsunk a fiatalok elő olyan példaképeket, amilyen Gaál Sándor volt. Szép lenne, ha halála évfordulóján az egyház is megemlékezne róla a székes-egyházban tartott szentmisével, ahol a zeneiskola énekkara is közreműködhetne. Utána megkoszorúznának a sírját a temetőben.

Ebele Ferenc

Emlékezések Gaál Sándorra dr. M. Tóth István és Ebele Ferenc tollából

A kamarazene társaságról

A kamarazenélést Jánosi József kir. törvényszéki tanácsnok szervezte meg Misányi Lajos kegyesrendi tanár volt legfőbb szereplője és életben tartója

(1891.—1922.)

S jól egy szeszélyes éj. Az ebből való fel-
keltés kényszerű, csúszást hozott. Befehéretté min-
térő dráknak hídja, fészék helyén lepergett. Szinte
még dőlőként a természet s didergve húzóta
fűt megmutatja a

1. Állg van veszprémi ember, aki nem hallotta
Lajcs Lajos nevét. Türelmetlen tévhitességgel,
bágy modorával sok-sok józemerűst szerezett.
Akkor tréfán helyetlek a veszprémi rendházhoz,
és csak akkor, amikor a veszprémi rendházhoz,

Minden nem összefüggött az akasztással. Pedig már akkor ott állnak a szörvénnyel a gyűlés köré. A múlt év őszén éppen tizen vállalt magára. Megalakította a Palásti (ma-dugkari) Céh, volt ezzel az intézménynek (gyűlésnek) emleke-

S egy hideg, zimankós, feli napon vége lett.

— Fikl eia dælan lú háromkur ének lú.
Okvellen eilijón mindennal!

Másnap reggel 6 órákor aztán megjelent a szíve, az a fénnyel, mely reáidőzött, drágkővel sziv, melynek felán az volt az egyedüli bűn, hogy nagyon tudott érezni és a szívért, nemenni a méltóságát lelki és lelkesedni.

Fáj az elhunytja a hozzá közelítőhöz, a kedves rendfőnökhöz, az Ifjúsághoz, de nem hiszem, hogy akadna ismerőssel köztük egy is, ki megrendülve ne állna meg gyászos ravatala előtt. Ennek mindenkeze kezelettel őrizték meg.

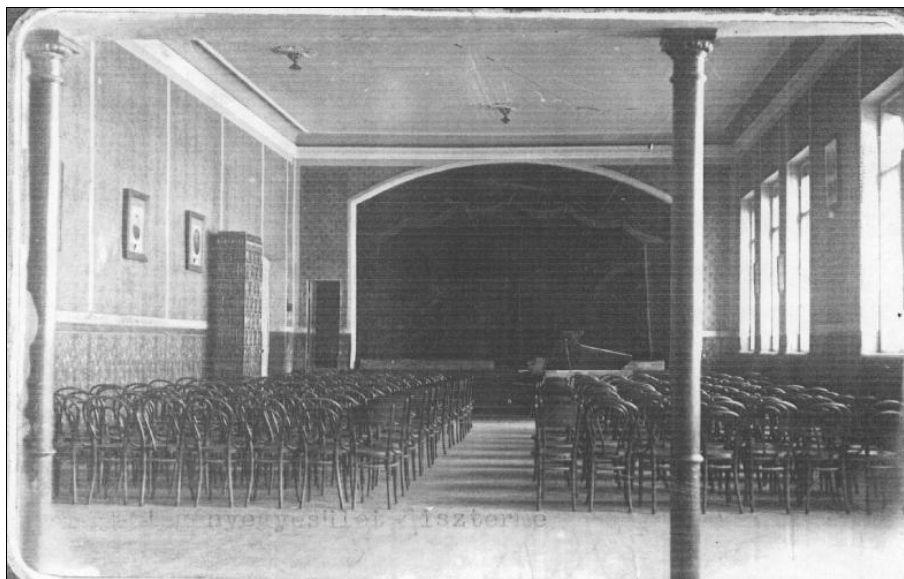
s példaképpen álltak oda a mai nemzedék elé, hogy az a munkás életéről tanuljon meg az ifjúság irkossáidat gyűjtani az őrzésben a talán meg-
határozatlan munkára, még akkor is, ha annak
oda állt állással is van telősege.

39

A 24 tagú szimfonikus zenekar 1933 októberében alakult meg ifjú Farkas Ernő vezetésével. Bemutató hangversenyüket 1934. június 2-án rendezték. A koncertmester a zeneiskola kiváló hegedűse, Orsolya Mária volt.

A következő képek és újságcikkek Farkas Ernő albumában találhatók a Veszprémi Laczkó Dezső³⁴ Múzeum Adattárában. Ezek alapján kalauzoljuk az olvasót a szép sikereket megért együttes életének nevezetes eseményei közé.

A 14. tablón 3-4 kép található.

A Veszprémi Legényegylet⁵ díszterme

⁵ A legényegyletet lebontották, helye a Jókai utca sarkán volt, a sziklánál.

Farkas Ernő

Szabó Sándor

Veszprémi Énekkar a színpadon

Helyőrségi táncest közönsége

MEGHÍVÓ.
III

A VESZPRÉMI SZIMFONIKUS ZENEKAR

1934. június hó 2.-án, szombaton este
8 órai kezdettel, a Pethőfi-színházban

HANGVERSENYT, UTÁNA TÁNCMULATSÁGOT

rendez a Nemzeti Kázinó termében, melyre a T. Cimet és b. családját kizárólag meghívja.

MŰSOR:

1. Kéler: Rákóczi nyitány. Előadja a Szimfonikus zenekar. 2. a) Strauss: Cigánybáró (Szafi áriája). Énekli Rhosóczy Ella. b) Énekli Bánkban (Hazám, hazám). Énekli Hajagos Imre. 3. Bellini: Norma. Előadja a Szimfonikus zenekar. 4. Mozart: Figaró lakodálma. Előadja a Szimfonikus zenekar. 10 perc szünet.	5. Kéler: Ungarische Lustspiel (Ouverture). Előadja a Szimfonikus zenekar. 6. a) Jakobi: Leányvásár. Nagy duett. b) Strauss: Cigánybáró (Kiesketett). Énekli Rhosóczy Ella és Hajagos Imre. 7. Hubay: Hullámszó Balaton... Hegedűn játsza Orsolya Mária. 8. Suppe: Leichte Cavallerie. Előadja a Szimfonikus zenekar.
--	---

Az énekszámokat és a hegedű-szólót a zenekar kíséri.
A szonorkat írj. Farkas Éné kamaggy vezényli.

Helyszínek: Pécsyáras 120 Ft. Földvár 1-III sor 1 Ft, IV-XI sor 80 Ft, a többi sor 50 Ft, a többi sor 20 Ft. Állvány 40 Ft. Szék 20 Ft. Jegyek előre vásárolók Rósa Farkasnál (Szabadkai út 3.) és a hangverseny napján a. u. 3 órával a színház pénztárából. A táncmulatság 10 Ft. Táncpár 50 Ft.

Meghívó

**A VESZPRÉMI RÓM. KAT. EGYHÁZKÖZSÉG
CREDO FÉRFIEGYESÜLETE**

Kálvária építésére május hó
2-án délután 5 órai kezdettel
a róm. kat. Legényegyletben
mint egyházközségi házban
táncgal egybekötött

műsoros tea-délutánt

rendez, melyre Önt és b. családját
tisztelettel meghívja az Elnökség.

Műsor:

1. a) Ádám: Bakony—Balatoni nóta. b) Bárdos: Komáromi
kisleány. Előadja a Szimfonikus Zeneegyesület vegyeskara és a
felsőkereszk. isk. férfikara. Vezényel: ifj. Farkas Ernő karnagy.

2. Manilai eucharisztikus világkongresszus. — Ismerteti:
dr. Simon György prelátus-kanonok.

3. a) Kacsóh: János vitézből Tündérvadás. b) Lavotta:
Honnan jő a fény. Énekli: Doma Ibolya. Zongorán kíséri: ifj. Ritter
Lőrinc.

4. a) László: Valaki vár rám. b) Dr. Hlatky: Az én falum-
ban. Énekli: Georgi László. Zongorán kíséri: Heteyi Baba.

5. Hubay: Mazurka. Hegedűn előadja: Orsolya Mária hegedű-
tanárnő. Zongorán kíséri: dr. Grünner Lászlóné.

6. a) Schubert: Szép volt a múlt. b) Komjáthy: Vén díófa
levele. Énekli: Parapatics Anna. Zongorán kíséri: Muits Szilvia.

7. Moszkowsky: Gitárdal. Csellón játsza: Metzger Tódor.
Zongorán kíséri: Muits Szilvia.

8. a) Kacsóh: Rákóczi megtérése. b) Bagó második dala a
János vitézből. Énekli: Takáts Károly. Zongorán kíséri: dr. Grünner
Lászlóné.

9. a) Kacsóh: Királyleány dala a János vitézből. b) Schu-
bert: Szerenád. Énekli: Horváthné Kolosaváry Manci. Zongorán
kíséri: ifj. Ritter Lőrinc.

10. Verdi: Traviata poutpourri. Előadja a Szimfonikus zene-
kar. Vezényel: ifj. Farkas Ernő karnagy.

11. Gyermek (leány-flu) divatbemutató felvonulás Weber
János uri-, női-divatkereskedő rendezésével.

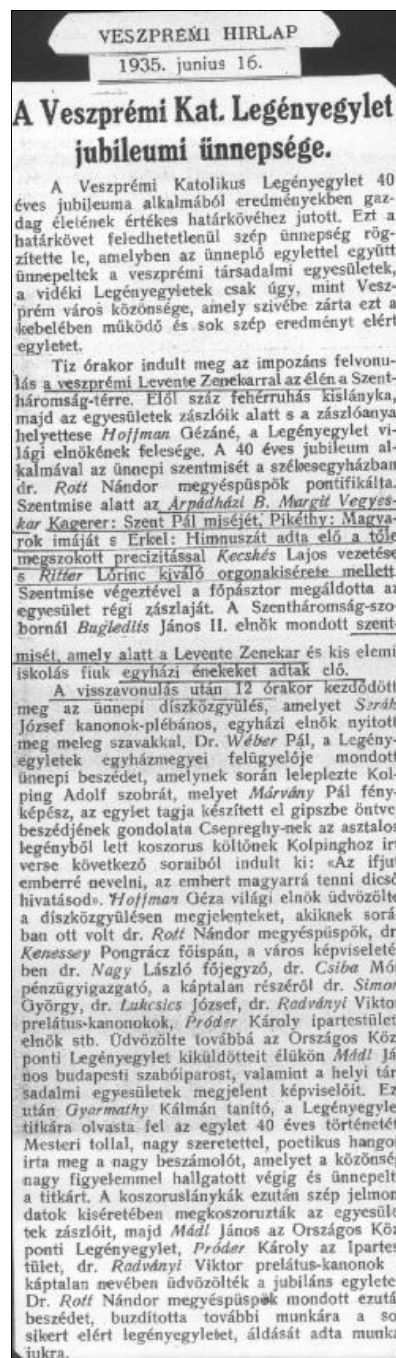
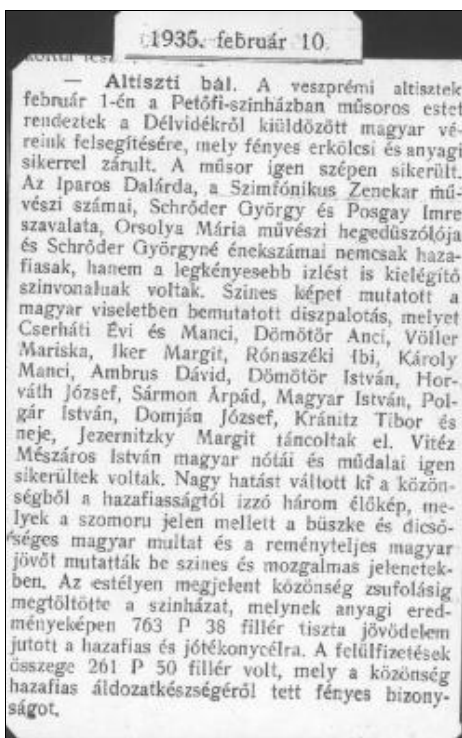
— — —
Tea- és belépőjegy 1 pengő.

A szent célra való tekintettel felülfizetéseket és ajándékokat köszönettel fogadunk.

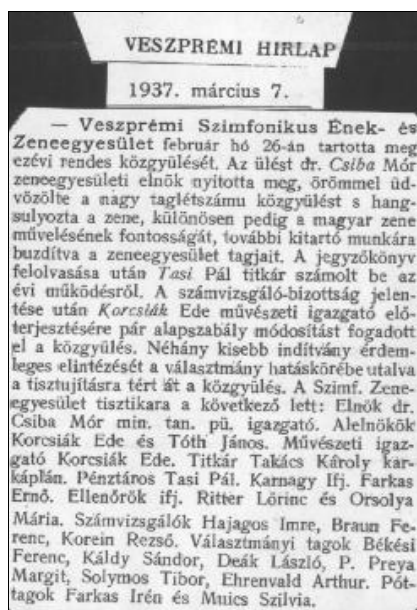
Jegyek elővételben az Egyházmegyei Könyvkereskedésben kaphatók.

A házasszonyok tisztelt a. Ker. Tisztviselőnők látják el. — Mivel a divatbe-
mutatón kisgyermek is szerepelnek, a műsort pontosan kezdjük!

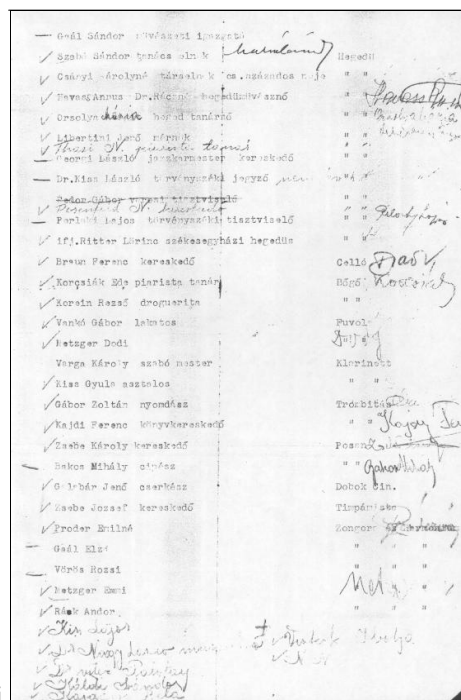
Credo Férfiegyesület plakátja

A Veszprémi Hírlap írásai

A Veszprémi Hírlap írása

A Veszprémi Szimfonikus Zenekar tagjai

Néhány kép a veszprémi zenei életről

A székesegyházi orgonista szolgálati lakása a városkapu mellett

Ritter Lőrinc,
a székesegyház utolsó világi karnagya,
illetve a zeneiskola kiváló tanára, az
énekesek zongorakísérője

Ruzicska Ignác,
a székesegyház karnagya

HANGVERSENYÉLET A KORABELI SAJTÓ, ELSŐ- SORBAN A VESZPRÉMI HÍRLAP HASÁBJAI ALAPJÁN

A tudósításokból elsősorban az énekes adatokra vonatkozókat emeljük ki.
1896. január 19-én Perényi Margitot, aki operaáriákat énekel, Horváth Elek kíséri zongorán.

Február 2-án tudósít a 8-i hangversenyről, hogy Mátrai László kíséri Perényit, aki Leonóra-áriát, Sztojanovits-dalt és magyar dalokat is énekel.

Február 9-én Szlávjánszkij-daltársulat érkezését jelenti február 20-ra.

Február 16. Szakavatott kritika a Perényi Estről

Február 23. Szlávjánszkij-kritika (orosz kórus kiváló szólistákkal)

Dobó Sándor színtársulatának énekesei, akik részt vettek a város egyéb természetű zenei életében is (egyház, magántanítás stb.). Hegyi Janka, Csengery Mariska, Nyíregyházi Rózsa

Március 13. Milleneum ünnepség – főgimnázium énekkara – Himnusz, Szózat, Rákóczi-induló, népdalcsokor, vez. Laczkó Dezső.

Május 15. Tudósítás hangversenyről

Mátrai László növendékei előadják a Szextettet a Lammermoori Luciából.

Bély Hermin

Nagy István

Szél Rózsa

Krusper Pál

Bejczy György

Walch Vilmos

Május 24. Walch és Bély egyházzenei betétje – Ave Maria, Veni Sancte

Június 28. Egyházzene – Haydn: Mariazelli mise, O salutaris Hostia, Tu es Petrus – éneкли Raczek Frigyesné

Július 2. műveket a székesegyházban – Lászlóné Bajnitzer Gizella éneкли.

Október 17. Katolikus Legényegylet milleneumi műsora – énekesek: Szél Rózsa, Novák János és Sebestyén István.

December 6. Felhívás a Zenekedvelők szilveszterére

1897. február 7. A keszthelyi színtársulat bemutatja a Bajazzókat.

Február 28. Hangverseny az Angolkisasszonyoknál

Március 13. Kardal a Bánk bánból, Suppé-dalok Kacskovics Mária és Puschmann Lídia

Március 7. farsangi estély – énekesek: Vincze Péter, Ritter Lőrinc, Kohl Antal és Gaál Sándor

Március 28. Legényegyleti hangverseny

Április 17. Közlik a hangversenyműsort, ahol Jászai Mari is fellép. Énekművek: La Grange ária, Schubert és Rubinstein-dalok

Május 16. és 22. Ismét Jászai fellépte, énekesnő: Somogyi B. Carola a würtzburgi operából

Kritika: „Somogyi Carola énekes éppen nem mondható művésziné. Érzés nélkül a lezsebb darabok is hatástalanok maradnak ...”

Június 13. A veszprémi vonósnégyes estjén fellép Krausz Adél, a new yorki opera tagja – ő a város szülötte. Írnak róla, de nem méltatják.

Június 4. Zeneiskolai vizsgálat

Június 28-án négyen vizsgáznak Mátrainál.

Augusztus 22-én A Nemzeti Zenede beiratkozási rendje – felhívás

November 28. Katolikus kör felolvasó estje, Végbeli Sándorné énekel.

December 5. Kiss Kálmán ének- és zenetanár vizsgája.

December 19. Jótékonyági hangverseny – Pólinger Katica – Cavatina az ördög Róbertből és Dewelly Mariska kortárs dalok

1898. február 20. Gyermekhangverseny Mátrainál. Mátrai Izabella Gaál és Konter Elek dalokat énekel. Vendégek: a sümegi legényegylet tagjai

Március 27. főgimnáziumi hangverseny vez. Laczkó Dezső.

Augusztus 20. A Nemzeti Zenede beiratkozási felhívása

Szeptember 4. Jeszenszky színtársulat érkezik.

1900. június 21. Hangverseny és tánckíséret az Angolkisasszonyoknál. Kolossváry Margit kiválóan szerepelt, és Gönczöl Ilona szintén.

November 4. Soóky Karola 40 éves jubileumi ünnepsége, vez. Szanyi Tibor énektanár (Soóky Karolina az Angolkisasszonyok Intézetének kiváló főnöknője)

1901. február 2. M. kir. Polg. Fiú- és Leányiskola vegyes hangversenye

Március 15-i ünnepségek minden intézetben

December 1. Vörösmarty-est a Legényegyletben. Vincze Péter és Wingelmann Pál énekel, kísér Göndöcs Ferenc.

December 8. Kat. Kör tea-estje. Tóth Mariska énekel, dr. Takács László zongora és meghívott vidéki vendégek.

1902. január 18. Angolkisasszonyok hangversenye. Énekesek: Kolossváry Margit, Gönczöl Ilona, Makay Ilona, Sasfy Margit, Kecskés Margit

Március 2. Leo-jubileumi ünnepségek a piaristáknál. Énekesek: Friedrich Géza III. o., Schottola Ernő VII. o. harmónium, Cseh Alajos VI. o.

A XIII. Leo pápa tiszteletére mindenhol énekes-zenés ünnepségek.

Március 15-i megemlékezést minden iskola közreadja

Március 16. Teaestély a Katolikus Körben. Szeiberling Janka és Schreiner Lidike „csicsergő madárcák” voltak a duettben.

Március 28. Legényegylet, ének: Vincze Péter és Huber Pál.

Március 29. Izraelita közösség 50 éves jubileuma ének- és szólisták

- Május 4. Ányos-ünnep a piaristáknál. Vez. Laczkó Dezső, műsorban fellép: Mátrai László, Valch Vilmosné, Bély Hermina. Verdi- és Wagner-művek
- Június 29. Záró hangverseny az Irgalmas nővéreknél. Verdi-művek, énekes szólisták: Kotter Imre, Polt Etel, Horváth Anne, zong. Müller Alice, majd Glass Paula, Precsinszky Viktória, Novotny Margit.
- November 1. Mátrai László székesegyházi karnagy, zeneszerző jövő hó 8-án tartja meg Veszprémben a vármegyeház nagytermében régi, hagyományos, jó hírnévnek örvendő elite-hangversenyét. Lánige: Búcsúdal, Kövály z. k. Mátrai, Godard: Búcsúdal, Hubay: Csárda-jelenet, Hergert József z. k. Ritter Lőrinc
- November 9. Angolkisasszonyok hangversenye. Suppe: Kis harang, Kacvinszky Marietta, Tóth Mariska
- November 30. Legényegylet: Huber Károly népdalestje
- December 25. Legényegylet. Köszönet a hangverseny után Göndöcs Ferencnek, aki az énekszólókat tanítja.
- 1903.** február 9. Legényegylet: Népszínmű: Gerő Károly: Az uzsai Gyöngy bemutató
- Március 22. Mária kongregáció a főgimnáziumban komoly énekes műsorral. Szólisták, férfikar, Valch Vilmos operaénekes, vendég. Karnagy: Laczkó Dezső.
- Május 31. Ismét piarista hangverseny. Énekszóló: Teleki Jenő VII. o., kíséri Ráday Gyula VII. o. Laczkó Dezső karnagy
1903. november 15. Kritika az újságokban
- November 18. Kat. Kar Vincze Péter kuruc-dalokat énekel
- December 6. Tea-esten Csaby Juliska elragadó énekszámai
- 1904.** ? A Veszprémi Dalegyesület hangversenye. „1903-ban alakult az úri rétegekből, intelligens elemekből”. Közrem. Sey Dezsőné cimbalom, Horváth Elek zongora, vez. Gaál Sándor
- Március 20. Kat. kör hangversenye. Valch Vilmos énke – 2 Loewe-ballada, dr. Jánosi Jóska zongora, Gaál Sándor cimbalom, majd Csaby Juliska és Jófejú Mariska dalol.
- Ír a napi sajtó Papp Sándor kir. tanfelügyelő Magyar zenetörténeti hangversenyéről, melyet rendszeresen megtartanak a pápai állami tantóképző intézetben.
- Június 4. Az Eötvös-alap javára hangverseny a megyeház dísztermében. Műsor: Hunyadi János nótája, Tinódi Sebestyén dalai, Bújdosó ének a Thököly korból, Rákóczi Ferenc imája, Kuruc tábori dal, Rákóczi nótája, Bercsényi

nótája, Bújdoso ének, Czinka Panna kesergője, Gúnydal a német divatra a 18. századból, Földiekkel játszó égi tünemény, Hallgató, Verbunkos, palotás, nemzeti örömhangok Rózsavölgyitől, Hunyadi-induló Erkeltől (közr. az ifjú ének- és zenekar)

November 20. Legényegylet. Felolvasóest, Vincze Péter és Wingelmann Pál énekel.

November 27. Katolikus kör: Felolvasó- és szavalóest. Vincze Péter és Kemény Marika dalokat énekel a Bob hercegből. A legényegylet zenekara kíséri őket.

December 18. Mindenhol Szűz Mária-ünnep

1905. január 5. Piarista hangverseny. Közreműködnek a legényegylet szólistái.

Január 22. Legényegylet: Huszka: Aranyvirág, énekel a műből Blaski József és Vince Péter.

Február 12. Kandler Terus énekel

Február 19. Kaczinszky Marietta és Vincze Juliska német nyelvű duettje a Kat. körben

Március 12. és 19. Legényegyleti hangversenyek. Énekesek: Szőke János és Szabó István

Május 14-én a Kinizsi-szobor javára tett hangversenyen fellép Gorzó Adél opera-énekes, a város szülötte, kíséri Kecskeméthy Margit.

Október 1. Cikk a „Népiskolai énektanításról”, írta Lisztner Antal. Hallás után, ne elméleti alapon, mert ennek erkölcsi és nevelő értéke van, hiszen kevés az idő az ének tanítására.

Október 29. Ünnepe az Angolkisasszonyoknál. Énekesek: Galgóczi Renáta és Szaplóczai Rózsa

December 19. Legényegylet: Ritter Lőrinc kíséri az énekszámokat.

December 29. Petőfi-köri szilveszteri műsor. Énekes: Roboz Karolin, Herczy Juliska és Molnár József. Pekárdy Pál karmester kíséri.

1906. január 6. Szilveszteri estély kritikája. Énekeltek: özv. Zichy Hermin grófné – remek, Néger Ilona – csodálatos, iskolázott, Havas Rózsika – elragadó

Január 21. Ifjúsági hangverseny a felső kereskedelmiben. Énekesek: Kőváry Juliska, Havas Rózsika.

Január 28. Legényegylet – felolvasó estély. Ribó Olga énekel és zongorázik

Február 18. Felső kereskedelmi táncvigalommal. Énekesek: Kőváry Juliska, Havas Rózsika, Rosenberg Sárka, z. kísér Kecskeméthy Margit és Petignat Józsefné.

Április 1. Szent József ünnepély a Legényegyletben. Énekesek: Holler Mariska, Kandler Terus, Kenessey Mariska, Két Erzsike, vmint Vincze Péter

Április 29. Színjátszó Egyesület hangversenye. Énekesek: Tucser Imréné, z. kísér dr. Csresznyés József. Rossini: Cavatina a Sevillai borbélyból.

Június 24. Ének- és zeneelőadás az izraelitáknál

Június 26. Polgári Leányiskolában Sztojanovics Jenő – Arany János: A csodaszarvas regéje – daljáték

Október 14. Tomán Béla hegedüestje. Énekes közr.: Rostagni Carola énekesnő a Koronában

1907. február 17. Ludassi Olga dalestje

Április 29. Legényegylet hangversenye

Június 29. Legényegylet hangversenye

Július 21. Megjelent a Néptanítók énekkönyve.

Augusztus 4. Hangverseny a Színialap javára

Augusztus 11. Hangverseny a katolikus nagygyűlésen

December 22. Böjti tea-estély. Havas Rózsika operetteket énekel.

1908. január 22. Zenélő Magyarország című folyóirat 15. évfolyamát ismerteti

Január 26. Mátrai László, aki 40 évig működött Veszprémben a zene felvirágoztatásán.

Február 2. A Dalegyesület közgyűlése

Február 16. Legényegyleti hangverseny: Kenessey Marika Huszka-dalokat énekel

Március 29. Legényegylet: Scipiades Irén Ave Mariát énekel, Ritter Lőrinc kíséri; ugyanakkor a főgimnázium hangversenye. Énekesek: Havas Rózsika, Erzsébet imája Wagnertől és Hervé-dal.

Április 26. Evangélikus hgv. Scipiades Irén énekel

Június 28. Évzáró ünnepély az Irgalmas nővéreknél. Gaál Sándor növendékei szépen vizsgáztak. Ugyanakkor Bendiner Heddy és Nándor ének- és hegedüestje a színházban.

Október 25. Finn ünnepély; az összes iskolában hangversenyek.

1909. január 17. Felsőkereskedelmi hangverseny

Február 14. Kresz Géza és Farkas Blanka alt énekesnő hangversenye. Ugyanakkor Dalegyesület hangversenye. Énekes szóló: Tóth Mariska. Kuruc-dalok, ivánfi Greizinger Ivánt. N. B.! A székesfehérvári zenei élet sokoldalú, kiváló orvoszenésze.

Március 7. Legényegylet estje. Szólista: Schwarz Etuska
A római katolikus legényegylet énekesei:

Bierbaum Marika és Ellus	Ambrus Elek
Baor Lujzika	Bertalan László
Fix Margit	Csermy József
Gutai Margit	Gaál Sándor
Havas Rózsika	Geiger Rezső
Incze Kálmánné	Incze Kálmán
Kajtár Emma	Dr. Jánosi József
Kohl Hedvig	Kerevics József
Postási Erzsike	Kersztész Kálmán
Radovics Gizella	Kohl Antal
Scipiades Irén	Kornélius János
Schön Annus	Lőrincz Laci
Schwartz Margit és Etus	Miokovich Gusztáv
Schindler Irma	Dr. Perényi József
Sörédi Mariska, Sárika	Ritter Lőrinc
Szűcs Margit	Schmidt Károly
Tóth Ferenc	Ifj. Schröder József
	Szatmári Elek

Február 5. Szociális-est. Énekel Lucze Kálmánné, kíséri Vincze Péter.

Február 26. Szociális-est. Szentirmay Elemér nótái. Miokovich Gusztáv, z. kíséri dr. Jánosi József.

Március 5. Felsőkereskedelem hangversenye a színházban. Énekes vendég Schack Malvin

Március 12. Legényegylet, hazafias est, Vincze Péter énekel z. kíséri Tóth Terus

Március 19. Győri Zeneegylet hangversenye, sok előzetes hírben! Énekes: Fehér Sámuel.

Április 2. Böjti-est a Legényegyletben. Keserű Bözsi énekel.

Április 16. Gaál Sándor: Veszprémi nóták – ének és zongorára – új albumának hirdetése

Április 25. Hirdetik a színházban tartandó Nagy Művészestélyt. Fodorné Aranka alt – opera, P. Karnay Margit, Garas Márton: a magyar színház művészei

Július 4. Dalegyesület matinéja

Október 31. Dalegyesület zászlószentelése

November 7. Svärdström Pápán – hát itt mért nincs?

1910. január 4. Svärdström Pápán – igen szakszerű, jó kritika

Február Legényegylet farsangi estje

Március 6. piaristáknál. Énekes vendég: Baló Irén

Március 20. Zenei önképzőkör hangversenye (Kecskeméthy Életképek – nagy siker)

Június 12. Havas Rózsika sikere Petsen.

Október 30. Baló Irén koloratúrszoprán hangversenye

1911. január 8. Szociális-est a Legényegyletben – énekes: Kenessey Marika

December 10. Baló Irén hangversenye a színházban. Közr. Karácsonyi Irén hegedű és Gabler Vilmos zongora

1912. január 14. Színházi hangverseny a magántisztviselő és kereskedelmi alkalmazottak veszprémi társasköre rendezésében. Énekes: Havas Rózsika – Ritter Lőrinc.

Február 4. Főgimnáziumi hangverseny az orgona javára a színházban. Énekes: Havas Rózsika

Március 15-e a színházban. Énekes: Komlóssy Emma, Pusztai Sándor.

Május 12. Veszprémi Református Egyház hangversenye. Énekes: Havas Rózsika – Ave Maria.

Május 26. Piarista hangverseny a Veszprémvármegyei Múzeumi Egylet javára

November 10. Laczkó Dezső szentszéki tanácsos a piarista társház főnöke, főgimnáziumi igazgató az énekkar vezetője

December 15. Dalegyesület hangversenye

1913. január 12. Kürty Klára hangversenye a színházban

Január 26. Legényegylet – Gaál Sándor műveiből és kíséretével énekel, Kosztolányi Gusztávné

Február 23. Szociális-est – Legényegyletben. Énekesek: Herceg József, Blasky József.

Március 30. Regéczy Ilona hangversenye, kíséri ifj. Lányi Jenő, aki apjától, a több városban is termékeny zenésztől, Lányi Ernőtől énekel dalokat.

Június 27. Dalostalálkozó

1914. február 1. Dalegylet Füreden

Június 21. Évzáró az Irgalmas Nővéreknél. Énekelnek: Somogyi Ilonka és Major Mariska.

Október 18. Új kereskedelmi

1915. január 17. Háborús délutánok. Énekes: Kőszeghy Vilma és Welczer Erika.

Február 7. Szanyi Irma II. zeneakadémista sikeres zongorahangversenye (Szanyi István leánya, később Hermann László neje.)

Február 28. Háborús estély. Liszt B. Mária színházi hangversenye

Március 15-i színházi hangverseny. Dr. Siegmuthné Baló Irén énekel. Ugyanakkor az Angolkisasszonyoknál Csoviazs Lizy énekel

Augusztus 22. A veszprémi egyesület hangversenye. Énekesek: Kinsky grófné Pálmai Ilonka, Rózsa S. Lajos
Soóky Karolina helyette az Angolkisasszonyok új főnöknője Ghimessy Margit. A Dalegylet új elnöke Csajághy Károly alelnök lett, mivel a korábbi elnök, Horváth Zoltán a győri királyi ítélőtábla bírása lett, adja tudtul a Hírlap.

1916. január 8. Dalegyesületi hangverseny

Január 30. Veszprémi Ismeretterjesztő Egyesület hangversenye. Ének: Rosenberg Piroska .

Június 11. Dalegylet évzárója a Méhesben.

December 31. Felhívás a januári Wagner estre a Bécsi Volkoper tagjai közreműködésével.

1917. január 28. A Veszprémi Színházpártoló Egyesület hangversenye lesz február 3-án. Dienzlné Rácz Erna énekel, Hermann László hegedül, Dienzl Oszkár zongorázik.

Február 4. Dalegylet templomi hangversenye

Február 8. Színházpártoló Egyesület hangversenye. Ének: Lantos Béláné.

Március 25. Zeneiskolai hangverseny Csomasz Kató remek énekével.

Április 1. Angolkisasszonyok hangversenye. Ének: Schädler Irén – Liszt-dalok

Április 29. Dalegylet a templomban 11 órai misén. Énekesek: Csomasz Kató, Schädler Irén.

Május 6. Zeneiskolai hangverseny a színházban

1918. január 6. Dalegyesületi hangverseny, 11-es mise, bemutató; Gaál Sándor: Fohász a békéért, szóló: Schädler Irén

Március 3. Dalegylet – szervezik a hölgytagokat – eddig 50 jelentkező

Április 7. Legényegylet előadása

Április 28. és május 8. Jótékony dalestély a színházban. Ének: Csomasz Kató, Major István

Július 7. Hangverseny az Angolkisasszonyoknál. Ének: Sebestyén Irén és Tevely Ema, zongora: Kőszeghy Vilmos és Szanyi Irma

December 29. Legényegylet szociális estje

1919. január 10. a fenti hangverseny dicsérő kritikája

Január 26. Dalegyesület hangversenye a piaristáknál. Éneksek: Wilhelm Imre, Unger István, Békefi Panni, Csomasz Kató

Február 27. † Tölcséry Ferenc (1859–1919)

Az 1895-ben indult katolikus szervezkedés eredménye lett a kitűnően teljesítő Legényegylet. Elnöke: Fejérváry József apátkanonok, igazgatója: Perényi Antal, a Dávid-árvaház igazgatója, másodelnöke: Tölcséry Ferenc. Ő írta meg a piaristák történetét 1711–1895 között.

Március 9. Legényegylet – farsangi hangverseny, ének: Tóth Annuska

Március 11. Megalakul a kamarazene társaság

Március 20. Svärdström – Traviata és magyar dalok

Augusztus 17. „A kommunizmus merész álmainak rombadőltével a helybéli rk. legényegylet is újra kibontja zászlait ...”

Szeptember 2. Veszprémi Színházi Élet – Tóth Kálmán titkár és Kalotay László zenekar-igazgató színházi lapot indít

Szeptember 16. Legényegylet megkezdte az évi működését.

Szeptember 30. 170 növendék iratkozott be a zeneiskolán 2 magánének szakra.

Október 12. Kamarazene Társaság Beethoven-estje a kaszinó nagytermében

November 1. Dalestély – Sebestyén Irén, dr. Rhédey Antalné és Schädler Irén ének

November 9. Női énekkar alakuló közgyűlése

December 23. Matiné a zeneiskolában- a Kamarazene Társaság Schubert-estje

1920. január 29. Propaganda hangverseny

Március 2. Legényegylet – „A titok” című dalmű bemutatása

Március 23. Társadalmi est sok énekszámmal

Március 25. Dalegylet a domban, régi Mária-énekek

Április 4. B. Tóth Ferenc és Kaszás Géza hangversenye
 Április 15. Növendékhangverseny a főgimnáziumban a menekültek javára
 Április 22. Tarka szociális est – Legényegylet
 Április 23. Jótékonysági est – Legényegylet
 Május 16. Kamarazene Társaság estje – zeneiskola
 Június 6. Kamarazene Társaság estje – főgimnáziumban
 Június 17. Nagy Izabella hangversenye a színházban (Gaál-növendék volt!)
 Június 27. Angolkisasszonyok záró hangversenye, ének: Radeczky Rózsika, Scherkovszky Eszter
 Július 6. Legényegylet jubileuma – 25 éves. Jelen vannak: dr. Rott Nándor megyéspüspök, dr. Rédey Gyula nagyprépost, Perényi Antal apátkanonok, Kecskés Lajos kántor, karnagy
 Július 15. TEVEL hangversenye – Területvédő Liga Veszprémmegyei köre hangversenye. Közreműködik: Maleczky Bianka – ének, Szanyi Irma – zongora
 Augusztus 3. Laczkó Dezső nyugdíjba megy az iskolától, és átveszi a múzeum vezetését.
 Augusztus 25. Dalárdások Kecskés Lajost köszöntik.

 Szeptember 2. Az Angolkisasszonyok tanítóképzőjébe Gaál Sándor kapja az énektanári kinevezést.
 Szeptember 9. Menekültek Fehér-estélye
 Október 19. Kamarazene-társaság hangversenye a Piaristáknál
 Október 28. Gregorián-mise – Kecskés
 November 16. Kamarazene Társaság Chopin-estje
 November 25. Legényegylet – humoros dalest, Herczeg József – ének
1921. január 9. Irredenta hangverseny, Balázs Árpád, Nagy Bella
 Január 23. Műsoros estély MOVE-keretében, Nagy Bella
 Január 30. Teaestély
 Február 10. Kamarazene-társaság estje és Dalegylet hangversenye
 Február 27. Böjti passió-estély
 Március 15. Ünnepség mindenhol

Március 27. Székesegyház Ének- és zenekarának fényes műsora

Április 26. Szent Margit leányklub estélye

Április 29. Kamarazene-társaság

Június 20. Évzáró a zeneiskolában

Június 29. VÉLISZ ünnep (Magyarország Területi Egységet Védő Ligák Szövetsége)

Augusztus 30. Legényegyleti hangverseny

Október 2. MOVE zenekart akar felállítani, kéri Gaál Sándort a terv kidolgozására

Október 4. Új szövetségek alakulása: Veszprémi Keresztény Társadalmi Egység Szövetsége, Veszprémmegyei Stefánia Szövetség alakulása

December – Művész estély – Némethy Ella operaestje (helyette Micsei Józsa volt)

November 28. Vallásos estély, Georgi Irénke énekel a Fehér-estélyen

A kamarazene estélyeken fellép alkalmankint a főgimnázium kiskara Misányi Lajos vezényletével.

1922. dicsérik özv. Liedl Rudolfné (Liedler Rezsőné) v. cs. és kir. főhadnagy özvegye énekes növendékét, Albrecht Editet.

Január 10. Zeneiskolás énekesek: Peller Mária, Tarr Mariska, Szász Mária

Február 12. Bálint-nap, Hajagos Mariska, Georgi Irénke énekelnek.

Február 20. Az izraelita Nőegylet Tea-estélyei

Március 26. † Misányi Lajos (1891–1922), piarista zenész, paptanár. Ő alapította a Kamarazene-társaságot. Volt a Dalegyesület elnöke is, és a szeminárium Palestrina-kórusának karvezetője is.

Augusztus 26-27. Zenei kultúráért a színházban – elemző tanulmány

Augusztus 28. Kacagj Bajazzó-est – Mihó Ida és dr. Mihályi Ernő estje

Október 29. Hangverseny a főgimnáziumban, Szanyi-nővérek és Hermann László estje

1925. Polgári Dalegyelet operaestje. Közreműködik Palotay Árpád és Budanovics Mária operaházi tagok.

Február 11. Legényegylet, Vincze Péter dalestje

Február 18. Zeneiskolai tanárok hangversenye

Március 3. Rádióközvetítés a Piaristáktól

Április 15. Magyar est. Kamarazene társaság Misányi alap javára rendezett hangversenye

Május 13. Kaszinó Kultúr Estélye, közr.: Botár Béla

Október 7. Úl dalárda létesül a veszprémi iparosság régi álma valósul meg. Elnök: Hajagos Imre, karmester: Gaál Sándor, iparos kör elnöke: Boór Lajos

November 13. MOVE művész estélye a színházban, ének: Ürményi Mária

1924. január 1-2-3-4. Legényegylet bemutatja Kálmán: A tatárjárás című operettjét, vez. Kecskés Lajos, énekesek: Csikára Mária, Primmer Károly, Simon Terike, Tarr Károly, rendezte: Breyer Károly

Január 6. Dalegyesület hangversenye, ének: Békefi Panni és Major István

Január 13. Kamarazene-társaság hangversenye, Szanyi Irma, Szabó Sándor dr., dr. Jánosi József és dr. Pusch Ödön, Schmidt Károly, Bede Ödön (az aláhúzottak a kvartett tagjai)

Január 27. Dalegylet a Petőfi Színházban, énekesek: Mészáros István, Bothár Béla

Február 10. Iparoskör 50 éves fennállásának jubileumi estje

Február 17. Cikk a székesfehérvári zeneiskola megszűnéséről

Február 24. Polgári Dalegyesület hangversenye, énekesek: Schuller Alajos, Gunszt Irén.

Február 28. Ének- és zeneest

Hering Jánosné növendékei a kaszinóban Babits Elvira, Scherkovszky Eszti, Bothár Bözsi, Rieszner Mici, Bellovits Ilonka, Radetzky Rózsi, Spitzer Mariska

Március 15. Dalegyesület szerenádjai, Dalárda zászlószentelése – sok meghívott vendég (szegediek, diósgyőriek, szombathelyiek, ráckeveiek, fehérváriak)

Április 6. Kultúrestély

Április 13. Veszprémi zeneiskolások közös növendékhangversenye

Április 20. Passió-játék – dr. Pusch Ödön főgimnáziumi igazgató darabja

Június 22. estély a kaszinóban, Radetzky Rózsi és Schmidt Jenő énekelnek

Június 8-9-én Országos Dalosünnepély 22 kórus részvételével

Június 29. A dalegyesület Mezőkövesden lép fel.

November 1. Legényegylet, népszínmű előadása, Kasza Vilmos: Az erdők királya

November 23. Dalestély

December 7. Tea-est a Kat. körben, énekel: Sebestyén Irénke, Gounod: Ave Maria

1925. január 10. dr. Molnár Imre hangversenye és előadás A magyar dal fejlődése címmel a 15. századtól napjainkig. Kísér: Kocsuba Elemér.

Március 29. Zeneiskola növendékhangverseny

Április 19. Legényegylet – népszínmű

Május 31. Rádióadás a Piaristáknál

Május 17. Legényegylet estje, énekes: Meidl Mancsi

Június 7. Dalegyesület bemutatja a soproni dalostalálkozó műsorát a színházban; ugyanakkor új zenetanárnő, Vámos Gizella a színházból

Július 5. Szanyi István kitüntetése a pápától „Bene merenti”

Augusztus 15. A soproni XX. országos dalosverseny – 3 kar indul Veszprémből: Dalegyesület, Polgári Dalegyesület – Kecskés Lajos, Iparos elismerő oklevél. A Dalegyesület elnyerte a magyar dalosszövetség aranyérmet.

1926. január 10. Evangélikus kultúrest

Január 24. Dalegyesület hangversenye, közr. Schuller Alajos budapesti dalos

Március 14. Jakoby Antal volt piarista diák hangversenye, z. kíséri Vaszy Viktor

Április 18. Dalegyesület a Zeneakadémián Farkas Nándor szerzői estjén

Május 30. † Szabó Gyuri dalegyesületi dalos; ugyanakkor és az Iparos Dalárda zászlószentelése

Augusztus 20. Beiratkozás Heringnéhez. Szanyi István nyugalomba vonul, ő volt az Angolkisasszonyok énektanára 45 éves szolgálata van.

Szeptember 5. Dr. Sándor Jenő szerzői estje Hegyi Anna, Bihari Sándor énekel.

Október 3. Dalegyesület kezdi próbáit.

Október 24. Piaristák énektanára Varanics József

November 14. Hangverseny – Bisztriczky Tibor hegedűestje a piaristáknál

November 30. Dal hangversenye, énekelnek: Ürményi Mariska, Winkler István

1927. január 23. Dalegyesületi hangverseny

Február 6. Polgári Dalegyesület estje a színházban. Közr.: Budanovics Mária ének

Március 27. Tarnai Lajos szerzői estje, közr.: Basidiles Mária, Szedő Miklós

Április 3. Beethoven-est az Angolkisasszonyoknál, Babits Elvira Gellért-dalokat énekel

Április 10. Iparos Dalárda estje. Szabó Sándor dalait énekli és hegedüli a szerző.

Május 1. Finn-magyar estély a piaristáknál

Július 24. Ocsovszky, Aranka zeneakadémiát végzett zongoraórákat ad.

Július 31. Hering Jánosné 15 éve tanít, méltatás; ugyanakkor Király-díjas lett a Dalegyesülwt, 64 tagú énekkar

Október 25. Népszínmű – a Dalegyesület előadása: Gerő Károly: Próbaházasság

December 4. Dalegyesület a budapesti Vigadóban lép fel.

1928. január 29. † Hajagos Imre szabómester, közéleti vezér, az Iparos Dalárda elnöke, ipartestületi elnök

Január 29. Hangverseny a Petőfi Színházban, énekes: Jakub Irén operaénekes, Kocsuba Elemér zongora

Február 26. A Polgári Dalegyesület hangversenye, énekesek az operától: Mellus Béla, Karpely Jenő, Radnai Erzsi

Február 27. Iparos kör estje a Zusssebmán-féle vendéglő kultúrtermében, énekes: Georgi Irén

Március 15. Szívgyárdisták ünnepei, Sándor-József napok

Április 8. Kat. kör tea-estélye – Kecskés Lajos Schubert-dalokat énekel

Április 15. Iparos Dalárda a Legényegyletben, énekes: Mészáros István, Georgi Irén, Kecskés Lajos

Június 17. Évvégi vizsga Heringné énekel

Június 24. A Méhes-társaság 40 éves jubileuma

Július 29. hangverseny a Vörösmarty-körben, Farkas Ernő vezényel

Szeptember 8. „Isten hozott Benneteket dalostestvérek!” 25 éves jubileumi est, közr.: Zsámboki Miklós gordonka, Laub István zongora a színházban

November 18. Iparoskör kultúrestélye, énekes Sággy Géza

Decermber 1. Dalegyesület hangverseny vendége Laurisin Lajos Budapestről

Január 27. Piarista hangverseny, Szóka Imre áriákat énekel (VI. o.)

Március 31. Ünnepegy a Méhesben (Zsigmond János ny. piar. Tanár a Méhes elnöke, Bothár Béla – méhes tag énekli a „Hazám, hazám”-at)

Április 13. Dalegyesület hangversenye, közr.: Kőszeghy Eszter a Víg Színházból

Szeptember 1. Varanics József piarista tanár (ének is) Berkesre magyarosított

December 15. Hangverseny Murgács Kálmán nótáiból a Legényegyletben

1930. február 16. Dalegyesületi hangverseny a rádióban, közr.: Szedő Miklós

Március 2. „Vármegyei Tanítók Dalegyesülete” – Szokolszky Rezső kir. tanfelügyelő óhaja, cikk, melyben Gaál Sándor lenne a kórus szervezője

Március 23. Szabó Sándor szereplése a zeneakadémián a TESZ szervezésében

Április 13. Tisztviselők Egyesületének téli előadássorozata hangversennyel zárult.

Június 1. A Veszprémvármegyei Általános Tanítóegyesület közgyűlése és hangversenye. Vendégművészek: Horusitzky Zoltán, Zipernovszky Fülöpke, Hajdú István, Gaál Éva

November 9. Iparoskör kultúrestje, Bodán Margit fellépése

December 28. Hangverseny a Zeneakadémián

1931. január 11. Dalegyesület hangversenye

Április 5. Az Árpádházi Boldog Margit kórus első szereplése

Július 26. Iparos Dalárda hangversenye a Zeneakadémián (I. díj)

Szeptember 13. Gaál Sándor: Veszprémi Nóták újabb füzet

November 26. Dalárda hangversenye, közr.: Rhosóczy Ella, Szóka Imre és Mészáros István énekesek

December 13. Árpádházi Boldog Margit kórus hangversenye. Közr.: Sebestyén Irén ének, Hering Jánosné zongora

A továbbiakban a Veszprémi Szimfonikus ének- és zenekar kritikái, képei tudósítanak a hangversenyéletről. Lásd a Veszprémi Szimfonikus Zeneegyesületnél.

A Veszprémi Megyei Hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1829 – 1956 Nagy Lászlótól

Veszprémi könyvek 2. Veszprém, 1957. VeML.

Veszprémi újságok

1. Veszprém 1865 – 1867
Vegyes tartalmú hetilap, 1867. augusztus 4. az utolsó szám
2. Veszprém 1875 – 1897
Megyei s helyi érdekű közigazgatási, társadalmi és irodalmi heti közlöny
3. Veszprém – Egyházmegyei Katolikus Tudósító
1939–1946
4. Veszprém – Egyházmegyei Körirat
1947
5. Veszprémi Ellenőr Független Újság
1848–1902
6. Veszprémi Ellenőr
Társadalmi és közigazgatási hetilap, 1907–1909
7. Veszprémi Friss Újság
Napilap, 1901–1903
8. Veszprémi Független Hírlap
Megyei és helyi érdekű, vegyes tartalmú hetilap, 1881–1897
9. Veszprémi Hírmondó
Legfüggetlenebb társadalmi és közigazgatási hetilap, 1892–1933
10. Veszprémi Hírek
A Szociáldemokrata Párt Veszprém megyei szervezetének röplapja, 1946
11. Veszprémi Hírlap
A megyei és helyi érdekek független közlönye, 1893. jún. 3. – 1943.
12. Veszprémi Ifjúság
Diáktársadalom időszakos lapja, 1947.
13. Veszprémi Közlöny
A társadalmi, vallás-erkölcsi, tan- és nevelésügyi, ipar- és kereskedelmi és közgazdasági érdekeit képviselő katolikus hetilap, 1884–1890
14. Veszprémi Napló
Társadalmi és közgazdasági független újság, 1904–1917
15. Veszprémi Népoktatás

Ve. Vármegyei Kir. tanfelügyelőség és Ve. Vm. Általános Tanítóegyesület hivatalos közlönye, 1937–1944

16. Veszprémi szöveges színházi műsor
1918. aug. 24. – szept. 28.
17. Veszprémi Újság
Társadalmi napilap, 1902–
18. Veszprémi Újság
Politikai lap hetente 2x, 1910–1911
19. Veszprémmegyei Friss Hírek
Napilap, 1911.
20. Veszprémmegyei Újság
1911–1919. jan. 16.
21. Veszprémvármegye
1897. január 17. – 1937
22. Veszprémvármegye Képes Híradója
Budapest, hetente 2x, 1936. jan. 5. – 1939. júl. 9.
23. Veszprémvármegyei Hivatalos Értesítő
1902–1941
24. Veszprémvármegyei Közlöny
1869. jan. – febr.
25. Veszprémvármegyei Népoktatás
Tanügyi közlöny, 1913–1914
26. Veszprémvármegyei Népoktatás
Közlöny, 1928–1937

Veszprém város kulturális és társadalmi intézményei

A felsorolásnál az 1912-es bejegyzés dátumát vettük figyelembe.

1. Tüdőbeteggondozó Intézet
2. Veszprémi szabad lyceum tudományt és ismeretet terjesztő társaság
3. Színházpártoló Egyesület, 1905
4. Jótékony Nőegylet, 1881

5. Szent Vince Egyesület, 1909
6. Magyar védőegyesület, 1906
7. Magyar Közművelődési Egyesület, 1908
8. Veszprém egyházmegyei Alapítványi Hivatal, 1879
9. Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjegylete 48. számú Veszprémi fiókja, 1900
10. Római Katolikus Kör, 1895
11. Veszprémi Római Katolikus Legényegyesület, 1895
12. Ágostoni Evangélikus Nőegylet, 1835
13. Veszprémi Református egyház kebelében fennálló és működő kulturális és jótékony intézmények, 1887
14. Veszprémi Izraelita hitközség kebelében fennálló kulturális és jótékony intézmények és egyesületek
 1. Talmud és Tóra egyesület, 1909
 2. Chevra – Kadisa Szt. Egyesület, 1700-as évek
 3. Krajcár Egyesület, 1865
 4. Szegényeket segélyező egyesület, 1887
 5. Veszprémi izraelita nőegylet, 1852
15. Ipartestület, 1883
16. Iparoskör, 1874
17. Iparos ifjúsági önképző egyesület, 1875
18. Veszprémi önkéntes tűzoltóegylet, 1907
19. Dávid – fiúárvaház, 1810
20. Főgimnáziumi Segélyegylet
21. Felsőkereskedelmi iskolai önképzőkör, 1906
22. Méheskerti Társbizottság, 1878
23. 1848-49-iki honvéd egyesület
24. Városi temetkezési egylet, 1911
25. Szegények menedékháza, 1890
26. Veszprémi kereskedők társulata

27. Kereskedelmi Kaszinó, 1904
28. Kereskedelmi tisztviselők és alkalmazottak egyesülete, 1911
29. Nemzeti Kaszinó, 1852
30. Petőfi kör, 1876
31. Kossuth Lajos olvasókör, 1906
32. Népkör, 1893
33. Barátságkör, 1873
34. Jeruzsálemhegyi társaskör, 1903
35. Cserhát társaskör, 1911
36. Vörösmarty kör, 1896
37. Szegény gyermekek beiratkozására alapult asztaltársaság, 1890
38. Keresztény munkásegylet földműves szakosztálya, 1905
39. Korcsolyaegyesület, 1887
40. Keresztény munkásegylet, 1905
41. Szépítő egyesület, 1908
42. Múzeumegyesület, 1903
43. Színház egyesület, 1909. jan. 10.

Jegyzetek

1. Gutheil Jenő 1887-ben született Kaposváron. Középiskoláit szülővárosában a Somssich Pál Reálgimnáziumban végezte el. Először a veszprémi szeminárium növendéke, majd a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karának lett hallgatója. 1914-ben kerül Veszprémbe, ahol a különféle papi tisztségek mellett jelentős muzeológusi munkát végez az Árpád-kori Veszprém feltárásával. Elkészítette a Veszprémi Okmánytárat, amely 1836 középkori oklevélből – a káptalani levéltár adattárából áll, ebből különösen 215 veszprémi oklevél fontos számunkra. Leírja Veszprém Árpád-kori létesítményeit, a székesegyházat, a Gizella-kápolnát, a Szent György egyházat, a Szent Katalin zárdát, valamint a veszprémvölgyi monostort, a középkori plébániákat, intézményeket. 1963-ban hunyt el a második otthonának tartott Veszprémbe.
2. Gutheil Veszprém nevét kb. 850 körüli időkből származtatja, miszerint Veszprém várát a szláv csapatvezér, Bezpriem (Bezprem) építtette, innen az elnevezés, szemben Horváth István véleményével, aki szerint Szent István unokaöccsének, Bezprem lengyel hercegnek a nevét őrzi a város. A földrajzi nevek:

győr gyűrű, gyepe stb. és a város körül előkerült régészeti leletek viszont azt bizonyítják, hogy avar korban, 568–795 között lett a település számottevő hely. A több századon át itt honolt avarság építette ki a várost erősséggé, melyet aztán a szlávok levert el.

„Bizonyos, hogy Veszprém IX. századi templomát a Szent Imre legenda”ódon, nagyon régi” Szent György egyházat az avar földön folytatott térítő tevékenysége során Salzburg építette. Ekkor került Pribina szláv fejedelemség birtokába”, s mint tudjuk, innen az elnevezés.

3. Pfeiffer János – Ligeti Kilián a város eredetét 796–896-ig terjedő idősakra – a karoling fennhatóságra vezeti vissza. Pribina szláv fejedelem kormányozta, majd ennek fia, Kocel. Ezidőtájt már élénk keresztény hitélet folyt a Dunántúlon, ami jó táptalaja volt a püspökségek megszervezésének, amikor is a papok és a szerzetesek együttesen alkották a klérust. Ezt az állapotot tételezi Mátyás Elemér is a XIII. századi Magyarországon. V. ö. Pfeiffer János – Szigeti Kilián: A veszprémi székesegyház zenéjének története. Auróra könyvek, München, 1983.
 4. Gutheil Jenő: Az Árpád-kori Veszprém. Veszprém, 1977. 55–58 old. (VeML)
 5. Uo. 106. Ismeretes, hogy a monostor papságának megélhetését a Szent Mihály egyház vagyona biztosította, melyet gyarapított Gizella királyné drágakövekkel ékesített 12 márka súlyú színarany koronája, melyet a tengeren túl 140 ezüst márkáért értékesítettek.
 6. Veszprém múltja és jelene. Veszprém, 1912. Egyházmegyei Könyvnyomda
 7. Gutheil Jenő: Az Árpád-kori Veszprém. Veszprém, 1977. 111. (VeML)
 8. A veszprémi székesegyház zenéjének története. Pfeiffer Jenő – Szigeti Kilián. Auróra könyvek, München, 1985. 22.
 9. A kódex eredetéről eltérően vélekedik Mezey László. Ő a Rimaszombat melletti Jánosi bencés apátságához tartozóban véli a másoló személyét, aki a váci székesegyház számára készítette el.
- Szigeti és Gutheil álláspontját képviseli Peter Ratkós szlovák professzor is. Továbbá a veszprémi egyházmegye fejlettségét tükrözi, hogy Szent Gellért egyetlen ismert hangjelzett antifónája is ezen a területen keletkezett, és a XII. századi Codex Albensisben maradt fenn számunkra. V. ö. Falvay Zoltán – Mezey László: Codex Albensis. Budapest, 1963. 24. (Gellért életének szép szakaszát töltötte Bakonybélben tudományok tanulmányozásával. Csanádban nem maradt fenn róla adat.)
10. A felsorolás a veszprémi káptalan számadáskönyvének és Békefi Remig kutatásainak adatai alapján készült. V. ö. Pfeiffer – Szigeti idézett művével, 40. o.

11. A korabeli bizánci hatásnak betudható 2 női és 3 férfi görög monostor időrendben a következő: a veszprémvölgyi Géza korára tehető, és 300 éves múlt-ra néz vissza, amely a török időben enyészik el. 1348 Prága, 1384 Krakko, 1365 Bécs, 1367 Pécs
12. Gutheil könyvében a regeszták közül az említett adaton kívül az 1394. február 14-én (109.), az 1395. február 2-án (110.), az 1412. ápr. 13-án (117.), a már idézett oklevél, A veszprémi káptalan iskolájának igazgatása és a tanulóifjúság oktatása körül szerzett érdemeinek elismerése mellett 28 forintért eladja a káptalani városrészben fekvő kuriális telket, az 1469. szept. 19-én Budán kelt (155.), az 1486. aug. 21-én (181.), az 1512. májusában (207.), az 1515. szept. 16-án Budán kelt (211.), az 1516. ápr. 7-én (212.) kelt oklevelek foglalkoznak iskolával, éneklő kanonokok neveivel és énekletről szóló bejegyzéssel.
13. Pfeiffer – Szigeti i. m. 47. o.
14. A mindenkori veszprémi püspök Károly Róberttől adományozott főispáni méltóságot is jelentette. II. István halála után (1322), 1323-ban már világi ember a főispán. Utóda, Henrik püspök 1325-ben és 1327-ben még főispán-nak írja magát, 1330 után pedig állandóan világiak kezén van e méltóság. 1392-től, amikor Zsigmond Maternus püspöknek adományozza a címet, válik folyamatossá. 1392 után csak egy ízben, Vetési Albert püspök (1458–1486) halálát követően lesz Kinizsi Pál a vármegye főispánja 1495-ben. II. Ulászló visszaadja a főispánságot ifjabb Vitéz János (1488–1499) veszprémi püspök-nek. V. ö. Gutheil idézett műve 117. o.

A veszprémi püspök helyzetéhez adalékkal szolgál Véghelyi Rezső, a város időskorú főjegyzője 1886-ban az Emléklapok hasábján. A püspök a királyné kancellárja, IV. Béla óta örökös főispán, Róbert Károly neki adja a vármegyét, Kelemen pápa átadja az egyházmegye javadalmát.

15. Lukcsics József dr.: Veszprém város újkori története 1552–1912. Veszprém (VeML).
16. A XVII. században szükség volt a földesúr és a városi lakosság jogviszonyai-nak a rendezésére, amelyet a fejlődés kikövetelt. 1702-ben 14 pontban hatá-rozták meg a közöttük álló feltételeket, amely Széchenyi Pál kalocsai érsekre és a városra vonatkoztak. A 8. pontban olvashatjuk, hogy a városiak nagyobb ünnepen kötelesek a püspököt és a káptalant üdvözölni. Lásd Lukcsics i. m.
17. Mint tudjuk, a piaristákat gróf Volkra János Ottó püspök telepítette be 1711-ben, és 1782-re épült fel az impozáns épületük Mária Terézia és a nagylelkű kanonokok pénzbeli támogatásával.

A piaristák először a felvidéken telepedtek le, Podolin, Privigy, Breznóbánya, Pozsony-szentgyörgy és Nyitra városokban. Majd a történelem vihara elcsitult, következett Veszprém, aztán Vác, Kecskemét, Pest, Beszterce, Debrecen,

Korpona. A veszprémi iskolájuk folyamatosan működött 1948-ig. Jogutódja lett a Lovassy László Gimnázium.

A piarista iskoláknak kezdetben nem volt központi oktatásügyi szabályzata. Kb. 30 éven át a Ratio Educationis szellemében a latin és a német nyelv, valamint a reál tárgyak álltak. A II. Ratio Educationis szellem 1806-tól a magyar nyelv szinte kizárólagos előretörésében nyilvánul meg. A szabadságharc alatt is folyik a tanítás, az iskola szelleme teljes mértékben hazafias. A szabadságharc leverése után természetesen a 6 osztályos képzést 4 osztályosra minősíti le a hatalom. 1860-tól kezdődik az enyhülés, míg 1867-ben Eötvös megszüntette az Entwurfot. 1868-ban nyeri el az iskola mai formáját, de csak 1884/85-től lesz 8 osztályos, érettségig adó gimnázium. Kiválóságai között találjuk Endrődi Sándor költőt, Kopácsy József hercegprímást, Óvári Ferenc dr. megyei országgyűlési képviselőt, a „zeneügy” legfőbb segítőjét, Szigeti József színeszt, Vas Gereben (Radakovics József) író stb.

Iskolai énekkar az 1850-es évektől működik. A karvezetők között olyan kiválóságok is előfordulnak, mint Laczkó Dezső, aki 12 évig vezette az énekkart és Misányi Lajos. Ha nem a szerzetes atyák közül mindig, akkor a városi zenészek közül került ki a karnagy. Az 1920-as évektől két zenekara is volt az iskolának, fúvós és szimfonikus zenekar.

Szólunk még az iskola ifjúsági egyesületeinek történetéről – az Ányos önképzőköréről. A korábbi kutatásainkban szoltunk a Soproni Evangélikus Lyceum Kis János köréről, amely 150 évvel előzi meg a veszprémit, melynek alakulási éve 1885. Két ágon fejt ki működését: egyrészt szavalókör, másrészt úgynevezett akadémiák formájában, amelyben dolgozatok születnek, felolvasókörök működnek stb.

A Veszprémi Piarista Gimnázium népdal- és néptáncsoportja 1940–1948 között működött, alapja volt a cserkészcsapatnak. Fő tevékenységi területük volt a néprajzi gyűjtőmunka.

A gimnázium énekkara rendszeresen szerepelt a diákmiséken, ifjúsági és iskolai hangversenyeken. Tanáruk 1940-től Helyes László matematika-fizika szakos intézeti tanár. Elsősorban Bartók – Kodály és Bárdos szelleme határozta meg működésüket.

1947/48-ban a piarista veszprémi diákok indulóját Zámbo István VI. osztályos diák, a későbbi híres karnagy zenésítette meg.

Végül Kerényi György kiváló zenész emlékezését közöljük, 1986. ápr. 12-én írta az Emlékkönyvbe: „1912-től 1920-ig jártam a gimnáziumba, amikor későbbi mestereimet megismertem, Kodály Zoltánt és Bartók Bélát még nem ismerhettem. De te, öreg gimnázium, adtál olyan termőföldet, amelyben régi

és új zene egyaránt kivirágozhatott mindannyiunk gyönyörűségére. Éljenek,
virágozzanak a veszprémi iskolák!”

Irod.: Veszprém múltja és jelene. Veszprém, 1912. Egyházmegyei Könyvnyomda

Veszprém R. T. Város népművelési ügye. Írta Papp Sándor kir. tanfelügyelő.

Emlékkönyv a veszprémi Kegyesrendi Gimnázium alapításának 275. évfordulójára. 1711 – 1986. Szerk.: Borián Tibor. Budapest, 1989.

18. Tanulmányok Veszprém megye múltjából. A VeML kiadványai III. Veszprém, 1984.

19. Padányi Bíró Márton püspök – főispánnak (1745–1762) tulajdonítható a veszprémi hagyományos kikiáltó ének, amely sokban hasonlít a sümegi énekhez.

9 órakor:	Kilencet ütött az óra, Kiki vigyázzon házára. Tűz ne legyen a kárukra, Mitől mentsen Egek Ura. Dicsértessék Egek Ura!
10 órakor:	Tízet ütött már az óra, Elmégy Te is nyugovóra. De nincs írva homlokodra, Mire virradsz föl holnapra? Öröme-e, avagy búra? Imádkozzál tíz az óra, Dicsértessék Egek Ura!
11 órakor:	Óra ütött tizenegyet, Háromságban hiszünk egyet. Dicsérjük a Szűz Máriát, Ki nekünk szülte Szent Fiát. A károktól hogy megmentsen, Mennyországba hogy felvigyen. Tizenegyet üt az óra, Dicsértessék Egek Ura!
12 órakor:	Óra ütött tizenkettőt, Áldjad ember a Teremtőt. Az Úr adja a virradtát, Nem ígérte meg holnapját. Óra ütött tizenkettőt, Áldjad ember a Teremtőt!
1 órakor:	Éjfél után ütött egyet, Már egy nappal éltünk többet.

Azt várja mint térésünket,
Adjuk neki szíveinket,
Jobbítsuk meg életünket.
Éjfél után ütött egyet.
2 órakor: Éjfél után óra kettő,
Dicsértessék a Teremtő!
Szűz Mária édes Anyánk,
Kegyes szemmel tekints reánk.
Ne hagyd el hív szolgálodat!
Meg a szent boldogságodat.
Éjfél után óra kettő,
Dicsértessék a Teremtő!
3 órakor: Éjfél után három,
A Szentháromságot áldom!
4 órakor: Négy az óra, felkeljetek,
Őrőangyalt és szenteket
Dicsérjétek, azok lesznek
Mindig a ti segítségtek.
Négy az óra, felkeljetek,
És az Istent dicsérjétek!

20. Az Elenchus – a XVIII. században Győrött, Pécsen és Veszprémbe volt szokás, hogy a művek kottáján tüntették fel az előadások időpontját. A veszprémi székesegyházban 1825-ben Külley János örkanonok rendelte el, hogy egy külön kötetbe folyamatosan jegyezzenek be minden jelentős eseményt, ami a kórusban történt, és rögzítsék az előadott művek pontos címét, valamint a későbbi azonosításhoz szükséges jellemzőit. Kisebb megszakításokkal 7 kötetben 1943-ig vezették az Elenchusnak (lajstrom) nevezett füzeteket. Az első kötetet 1825. aug. 15-én kezdte írni Höpler József basszista. V. ö. M. Tóth Antal: Újra hallom szép szavát. Veszprém zenéje 1762-től a kiegyezésig. Veszprém, 1998. 41. o.
21. Részben a Tanulmányok Veszprém megye múltjából. A VeML kiadványa. Veszprém, 1984.
22. Az Irgalmas nővérek veszprémi nevelő- és tanintézete, amelyet Ranolder János veszprémi megyés püspök alapított és finanszírozott, 1854-ben nyílt meg. 4 elemi, 4 polgári, ismétlő és kézimunka-osztályok, valamint a kórház tartozott tevékenységi körükbe.

Első értesítőjüket 1889/90-ben adják ki, amely 1917-ig folyamatos, 1917–1925 között nincs, utána eltűnt. 1948-ban történik meg az államosításuk. Az Angolkisasszonyok tanintézete 1860 augusztusára lett kész szintén Ranolder Jenő püspök teremtő erejéből. Ekkor a város leghíresebb palotája

csúcsíves templommal összeépítve. Az első igazgatója Balassagyarmatról Pirnstill Teréz.

A kötelező tárgyak mellett a rendkívüli tárgyak sora: ének, zongora, rajz és tánc. 33 külsős és 4 belsős kezdi el tanulmányait. Az elemi mellé 1891-től polgári csatlakozik, majd 1894-től tanítóképző, akik 1899-ben képesítőknek először. Ez már báró Horing Károly püspök anyagi támogatásával jött létre.

1904-től már több zongora-szoba is van.

1924/26-tól 5 évfolyamos elemi népiskolai tanítóképzőként működik.

1938-tól újabb változás történt. Működnek:

1. 4 osztályos osztott elemi iskola
2. 6 osztályos, két tagozatos elem gyakorló iskola
3. 4 osztályos felsőkereskedelmi iskola
4. 3 felsőbb osztályos elemi iskolai tanítóképző
5. 4 osztályos érettségivel végződő lyceum.

Énektanár 1889/90-ben Szanyi István, 1906, 1907-ben Havas Rózsa.

23. Gaál Sándor tanító, karnagy, a két világháború közötti időszak meghatározó zenész egyénisége. 1875. okt. 26-án született Győrben végezte el a tanítóképzőt, utána egy hónapig tanított Devecserben, majd Veszprémbe került végérvényesen. 1896-ban alakította meg a Katolikus Legényegyleten belül működő dalárdát. Felsőbb zenei tanulmányait a Nemzeti Zenedében végezte, utána 1900–1902 között Prágában, Németországban, Svájcban, Franciaországban, Dániában és Svédországban bővítette. Hazatérte után Horváth Zoltán kúriai bíró segítségével megszervezik a Rákóczi-dalkört. Mely alapja az országos hírnű Veszprémi Dalegyesületnek. Az általa létrehozott zeneiskolának többször is igazgatója lett, ahol elméletet, éneket, zongorát és cimbalmot tanított. De elsősorban karvezető volt. Kórusának népszerűsége rohamosan nőtt. Sikereik színhelye Székesfehérvár, Budapest, Kecskemét majd Sopron.

1925-ben megkapták „az első osztályos dalárdák első díját”, 1927-ben Szegeden pedig „Királyi díjas”-ok lettek, ami a legmagasabb elismerést jelentette. Ő volt a mentora a többi, folyamatosan létrejött veszprémi dalosegyesületnek. 1931-ben nagysikerű rádiós hangversenyt adnak. Zeneszerzőként is népszerű volt. Szerkesztette a polgári fiú- és lányiskolák számára a Daloskönyvet, jubileumi kórusművet írt Veszprémnek stb. Nem adta fel a zeneszeretetét és csinálását, hiszen 1956. szept. 25-én is, a Veszprém Város Vegyeskarának alakuló közgyűlésén is ő látta el elsőként aláírással a 76 névből álló ívet. (Akkor 81 éves volt.) 1958. márc. 11-én, 83 éves korában hunyt el. (Többet érdemelne!)

24. Az 1918. jan. 20-i hírlap hasábjain búcsúztatják el Kecskeméthy Margitot.

25. Ritter Lőrincről úgy vélekedik Mátrai a kanonoknak szóló összeírásban, hogy orgonista, viola és énekes. Havi fizetése 40 ft. Nélkülözhetetlen. Kitűnően képzett, végzett zeneakadémista, igen használható.

A mariazelli származású Ritter 1908–1941 között a székesegyház karnagya. Anton Bruckner tanítja orgonára és zeneszerzésre. Elvégzi az orgona és zongora szakot is. Veszprémben 1884-ben lett orgonista. Később a lakásán (a szokásos kántor-lakás) vonósnégyes esteket tart. Ő kísérte zongorán Blaha Lujzát, Svöndströmöt, Nagy Izabellát többek között, a kor nagy hangversenyturnékat tartó énekeseit.

1910. okt. 4-én éneklik a székesegyházban 2 gregorián fogantatású művét ösbemutatóként, a Credo-t és az Agnus Dei-t. Ez a zenetörténeti tény országos viszonylatban nagy jelentőségűnek értékelhető.

1917-től tanít a Városi zeneiskolában, egészen 1937-ig. Emellett 1932-ig a Szeminárium énektanára.

26. Brodsky Ferenc 1902. I. 23. Rákos, † 1974. XI. 18. Budapest. Gordonkaművész, zenei író. A Veszprémi Zeneiskola 1934–1942 között igazgatója. Több régi hangszer, pl. viola da gamba, csembaló korhű kezelését is elsajátította. 1931-ben első ilyen irányú magyar kezdeményezésként adta első hangversenyét „Régi zene, régi hangszereken” címmel. Írásai: A veszprémi Harmónia története (1940); A Veszprémi Városi Zenetársaság (1823–1832) (1941); Taródi Pál (1811–1828) 1942; A gordonka Magyarországon (1761–1885) 1943; Bach J. S. és a „Pralltriller” (Zenepedagógia, 1946). Közreadta Hammerschlag János: Ha Bach naplót írt volna c. hátrahagyott művét. Emellett számos régi zenei kiadványt szerkesztett a Zeneműkiadóval. Szerkesztette a Thesaurus Musicus című sorozatot 1958-tól stb. V. ö. Brockhaus – Riemann: Zenei lexikon. Zeneműkiadó, 250. o.

27. A veszprémi városi zeneiskola iktatókönyve 1942/49 – hiányos VIII. 646.

28. VeML VIII. 646/8 93 kgy 333 13–1943

29. Unger Ilona zongoraművész, városszerte ismert zenetanár. Másfél évig igazgatja az iskolát megfelelő precizitással.

30. VeML VIII. 646. 2 139/4 – 1945 számú tanácsi rendelet

31. Kecskés Lajos 1890. dec. 13-án Pápán született. Itt szerzett kántortanítói oklevelet. 1911-ben a budapesti Zeneakadémián énektanári oklevelet kapott. Visszakerült Pápára, majd 1920-ban meghívást kapott a veszprémi székesegyházból kántori és tenoristai munkakörbe. Veszprémben a szemináriumban és a Davidikumban is tanított éneket és zenét. Fokozatosan képezte magát, és 1924-ben elvégezte a budapesti Zeneakadémián a karnagyi tanfolyamokat. Több egyházzenei művet is komponált. Kecskés minden posztton, orgonista, karnagy, tenorista, énektanár, igazgató példamutatóan helytállt. 1952. dec. 8-

án teljesített utolsó kántori szolgálatot a székesegyházban, de betegsége előrehaladtával Budapesten kezelték, itt érte úton a halál 1953. márc. 21-én. A Rákoskeresztúri temetőben nyugszik.

32. Kecskés Lajos tevékenysége kapcsán szólnunk kell a szeminárium tanáiról, valamint a szerveződő énekiskoláról.

Ritter Lőrincről átveszi a kispapok énekoktatását Pendli István karkáplán 1932. szept. 8-ától a szeminárium énektanára. Hetente hatszor félórát fordítanak énekgyakorlásra, melynek egyik tananyaga a „Szent vagy, Uram!” gyűjtemény. Pendli igen szépen és jól képzett kórust nevel. Ő maga a bécsi Pasmaneumban tanult teológiát.

1936. szeptemberben dr. Anthy Illés folytatja munkáját, és 45 tagúra fejleszti a gregoriánkórust, de emellett klasszikus vokálpolyfóniát is énekeltek. (De feloszlatták a vezető egyházi hatalmasságok!) Czapik Gyula püspök Ritter halála után (1941-ben) felkereste Brodszky Ferenc városi zeneiskolai igazgatót, hogy készítsen tervezetet egy fiú scola létrehozására, hasonlóan a pécsi és szombathelyihez, amely 30 itt lakó 9-18 év közötti fiúból állna (8 szoprán, 8 alt, 7 tenor, 7 basszus). Az énekiskolában napi 1 óra zenei foglalkozás, 2 óra (2-2 csoportban) énekóra, 2 összpróba, 2 hangszeres óra lenne. A tananyag: hangképzés, énekgyakorlat, szólamtanulás, karéneklés, énekelmélet, vonósok valamelyike. Az éneklési anyag: Gregoriánus, Palestrina stílusú művek, új magyar zeneszerzők alkotásai. A hangszeres tudás előrehaladtával bővülne a tananyag.

Ez a kísérlet sem sikerült, úgy, ahogy az első gondolat sem, amit Hornig Károly püspök vétőzött meg anyagi okoknál fogva, ezt pedig Kauzli Dezső nagyprépost.

Horváth Ciril zeneszerző és egyházzeneész folytatta a szemináriumi énektanárok sorát. A kiváló felkészültségű zenész-pap Bárdos Lajos útmutatását követve teljesítette szolgálatát.

33. Tankerületi jegyzőkönyvek. VIII. 646/5 1942–1949.

34. Laczkó Dezső kegyesrendi tanár, Európa-hírű geológus, a Balaton-felvidék korának legkitűnőbb ismerője és leírója.

1860-ban született Trencsénben, 1888-tól 1932. okt. 28-áig, haláláig Veszprémben élt. Kezdetben a piarista gimnázium tanára, majd igazgatója, nyugalomba vonulása után a Bakony Múzeum életrehívója. Kegyesrendi tanárként 12 éven át vezette magas színvonalon a gimnázium énekkarát.

